

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

KVĚTEN 1998

Otázka „Kdo mluví za církev?“ je velice složitá vzhledem k situaci, v níž se dnes nacházíme. Je sice pravda, že za církev mluví biskupové buď společně na koncilu, nebo jako vedoucí představitelé místních diecézí; je však rovněž pravda, že dnes v církvi ve skutečnosti slyšíme i mnoho jiných hlasů. Občas se může zdát, že pěstování rozličných darů projevujících se v Těle Kristově dává vzniknout spíše kakofonii než plnější harmonii víry, naděje a lásky! Avšak plamen Ducha nemá být zhašen (1 Te 5,12–25). Jestliže dokážeme být neustále vnímaví vůči přítomnosti a jednání Ducha, musíme být ochotni dopřát sluchu tomuto množství hlasů ozývající se v církvi. Avšak dnes, stejně jako kdykoli jindy, musíme uvážlivě rozlišovat. Někteří z hlasů znějících v církvi jsou zcela jasně jejím hlasem k jejímu dobru – jsou to seriózní teologové vedení Duchem k službě Kristu a jeho církvi, dnešní mučedníci, světci a světnice, vydávající osobní svědectví o Kristově kříži, prorocké hlasy, které nás vyzývají k putování tam, kam bychom někdy raději na naši cestě k plnosti Božího království ani nešli.

Zároveň nelze nevidět, že některé hlasy se vydávají za katolické, hovoří údajně jménem církve, ale takovými ve skutečnosti nejsou. Kdo to rozboďuje? Kdyby byla odpověď na tuto otázku mnohem jasnější. V době jako ta naše, která vyznává hodnoty svobody projevu, dialogu a volné výměny myšlenek, to tak jasné není. Otázka „kdo mluví za církev?“ je dnes kladena ve světle, pro nějž je příznačná spíše pluralita než jednomyslnost, spíše změna než stálost.

Otázka je dokonce ještě složitější, neboť v době „informační revoluce“, tj. v „elektronickém věku“, mají mnozí možnosti formovat veřejné mínění i ve věcech katolické víry a způsobu života, aniž by k tomu byli kompetentní. V církvi je mnoho těch, kdo mají k dispozici vysoce účinné sdělovací prostředky a budí dojem, že hovoří jménem církve. Mohou např. vsunout slovo „katolický“ do názvu své organizace nebo „webové stránky“, mohou vyhlášovat svou neochvějnou poslušnost Svatému otci a magisteriu nebo vytvářet ve svých programech „katolickou“ náladu či ovzduší.

Žijeme ve věku působivých symbolů a obrazů. Symboly někdy hovoří nádhavněji než slova. Mnozí katolíci, ale i jiní lidé, mají často za to, že katolík, který má přístup k médiím, je už tím samým kompetentní mluvit o katolických záležitostech. Takový dojem vyvolávají jednotlivci i skupiny představující široké „katolické“ názorové rozpětí (od extrémní levice po extrémní pravici). Stává se, že ti, kdo mají přístup k médiím, ale katolickou teologií a učením církve znají jen málo nebo vůbec ne, napadají legitimní autoritu církve. Obsah jejich poselství je často nepřesný nebo zavádějící a způsob jeho zveřejňování je poznamenán hněvem, zahojklostí a osobní nevraživostí. Je velkou ironií, že mnohé z toho je považováno za službu jediné svaté katolické a apoštolské, tedy té „pravé“ církvi.

V církvi vždycky existovaly protichůdné hlasy. Otevřená výměna myšlenek, ochota k dialogu a svoboda projevu, pro naši dobu tak typické, to jsou přirozenosti, které je třeba užívat, a to i přes případy zjevného zneužití. Mají-li však sloužit zachování a budování Těla Kristova, tedy církve, je nutné je kultivovat a užívat zodpovědně a moudře. Proto doporučuji, abychom si – dříve než se zeptáme, kdo mluví za církev – položili klíčovou otázku: Jak mluvíme v církvi?

Jak umožňujeme, zejména my, její pastýři a duchovní, takový způsob vnírocírkevní komunikace, který by vyjádřil bohatství naší katolické tradice ve světle dnešních potřeb a požadavků církve a světa? Jak vyjadřujeme živé Slovo Boží, skrývající se za vším, co říkáme?

Snímek Jaroslav Hodík

KDO MLUVÍ ZA CÍRKEV?

Roger kardinál Mahony

Jak projevujeme živé Slovo všem našim křesťanům, naši vzájemností, abychom vpravdě byli Tělem Kristovým a budovali je k větší slávě Boží?

Jedním z největších bohatství naší katolické církve je její tradice rozlišování. Svátý Pavel zcela formuluje kritéria, podle nichž může křesťanské společenství poznat přítomnost a skutky Ducha svatého ve svém středu: „Ovoce Božího Ducha však je láska, radost, pokoj, trpělivost, laskavost, dobrota, věrnost, tichost a sebeovládání...“ (Ga 5,22). Na nepřítomnost Ducha se Pavel zaměřuje rovněž tehdy, když lká nad touhami lidské přirozenosti zaměřenými proti Duchu Božímu (Ga 5,17). V křesťanském starověku objasňoval sv. Kasian pravidla rozlišování duchů a poskytl směrnice, podle kterých křesťan může rozpoznat přítomnost Ducha i jeho nepřítomnost. A pak tu máme veliký odkaz sv. Ignáce z Loyoly a jeho umění rozlišovat duchy.

Mnohý tradiční přístup k rozlišování duchů však má sklon zaměřit se až příliš na osobní vztah jednotlivce k Bohu, odtud možné riziko, že se takový přístup stane příliš individualistickým. Veškeré uspořádání církve, její liturgie, modlitba, diakonie, katecheze, řád katolického života v církvi i ve světě, to vše rovněž skýrá nástroje uvážlivého rozlišování.

Chci bych zdůraznit, že jednou z nejnáléhavějších potřeb církve v dnešní době je vytváření takových struktur, které by pomáhaly věřícím laikům tříbit jejich vlohy a plnit úkol rozlišovat, aby si tuto schopnost osvojila celá společenství (communal discernment), aby se dalo mnohem snáze rozpoznat, co lze ještě pokládat za katolické. Soudím, že je záhodno, aby místní biskupské konference regulovaly užívání termínu „katolický“ v různých médiích. Je třeba postupovat ve spolupráci s těmi, s nimiž koordinovaně usilujeme o vzdělávání a průběžné formování dnešních katolíků v tradici rozlišování duchů.

Katolík schopný rozlišovat by dokázal poznat osobu, která hovoří jménem církve podle toho, jak hovoří. Jsou v poselství či v médiu znát dary, ovoce, žení darů Ducha svatého? Anebo je tam znát strach, rozdělení, zahojklost a arogance, jakkoli se přitom apeluje na ctnost pokory a poslušnosti? Rozlišující katolické srdce by rovněž poznalo, že přístup k médiím ještě není zárukou kompetentnosti ve věcech katolické teologie nebo církevního učení.

Ti, kdo mluví za církev, jsou vyzýváni k tomu, aby promlouvali v souladu s dary a ovocem Ducha svatého. Tím se říká, jak mají mluvit, bez ohledu na to, co je řečeno, vyučováno či psáno. Musíme však mít rovněž jasno ohledně „povahy“ nebo „funkce“ toho, co je řečeno, vyučováno či psáno. Biskupský pastýřský list o kněžské službě má jinou váhu než pokyn vydaný tou či onou pontifikální radou nebo římskými kongregacemi, nemluvě o rozdílu mezi nimi a definitivním učením magisteria. Udělali bychom dobře, kdybychom velmi pečlivě sdělovali status, tedy „závažnost“ řečeného, aby např. preferování určité církevní architektury či oděvu nebylo předkládáno naivním nebo nedostatečně vzdělaným posluchačům či divákům jako „církevní učení“. Proto je třeba věnovat i určitou pozornost povaze autority těch, kdo mluví jménem církve.

Pastýři a biskupové nemohou předpokládat, že když mluví za církev, vystačí s pouhou milostí pojící se s jejich úřadem. Rád bych doporučil, aby ti z nás, kteří hovoří za církev z titulu svého úřadu, tak činili na základě kompetence ve věcech katolické víry a mravů, dané Duchem, ale po patřičné konzultaci s těmi, jejichž úsudek se ukázal pravdivý a důvěryhodný, s úsilím o přiměřenou míru konsensu v duchu vzájemné úcty. Když ti, kdo hovoří za církev z titulu svého úřadu, tak činí takovýmto způsobem, pozhnání jejich úřadu vzkvétá. Mluví-li rozličné hlasy v církvi takto, jsou hodny naší pozornosti. Společně se pak stáváme nástroji Slova, které je za všemi našimi projevy a jejich návody, abychom tak tvořili Tělo Kristovo. Hovořit takto znamená skýtat věřícím laikům měřítka, pomocí něhož mohou rozlišovat, kdo a co si zasluhuje důvěru a poslušnost, když třeba „surfuje po síti“ nebo „přepíná kanály“ s pořady nekřesťanských opatřeními nálepkou „katolický“.

Jsem si jist, že na otázku, kdo mluví za církev, lze odpovědět pouze ve světle teologie Ducha svatého. Svátý otec Jan Pavel II. označil rok 1998 za rok rozjímání o Duchu svatém v jednotě Boží Trojice. Duch svatý sídlí v Těle Kristově. Žádný jednotlivec ani žádné uskupení uvnitř církve nemají na něj monopol. Přítomnost Ducha se projevuje vzkvétáním darů a ovoce v hojné žni (Ga 5,22).

Historicky jsou těmi, kdo mluví za církev nejpřímější, světci a světnice. Následně byli církvi potvrzení jako ti, kdo mají těm druhým co říci. Je zřejmé, že svatí a moudří hovořili z církve a k církvi. Avšak nehovořili rovněž, alespoň v určitém smyslu, za církev?

Učiníme dobře, když konečně uvážíme starobylé říční *lex orandi, lex credendi*. Moudře vypovídá o tom, že podstatu naší katolické identity a přesvědčení vyjadřuje nejlip naše modlitba a náš náboženský život. Podobně promlouvá za církev nejlépe Tělo Kristovo shromážděné věrně kolem Písma a svátostí. A právě díky svému poslání pečovat o víru a zbožnost místní církve v jednotě s vírou, nadějí a láskou církve světové má biskup jedinečnou a nenahraditelnou úlohu – totiž hovořit za církev.

Autor je arcibiskupem v Los Angeles (USA). Projev přednesl na zasedání Papežské rady pro sdělovací prostředky ve Vatikánu dne 18. března 1998. Přeložil Tomáš Mika.

Protidrogová politika – možnosti a realita

Od jedné krajnosti k druhé

Liberální odpůrci nového drogového zákona obviňují navrhovanou protidrogovou politiku jako černobílou s přílišným důrazem na trestněprávní řešení, jehož důsledkem bude kriminalizace obětí a jehož nákladnost dopadne na život nezúčastněné populace.

Expanze drog i závislosti

Některé země řešily tuto problematiku už dříve a vyzkoušely obě krajnosti. První byly USA. Drogy tam byly užívány vždy. Dokud se jejich distribuce omezovala na menšinové výšece obyvatelstva, nikdo nebyl na poplach. To se stalo až v době jejich univerzálního rozšíření. O to se zasloužili veteráni z vietnamské války a protiválečná a protisystémová revoluce mladých v 60. letech. Hrdinou se stal psycholog Timothy Leary, kazatel „modernosti“ halucinogenních drog. Následovalo podstatné uvolnění veřejné morálky a masový vzestup kriminality, jímž se od té doby vyznačuje „novodobý věk“ a moderní kultura.

Nedůpěch pouhých trestněprávních opatření byl tehdy vysvětlován nedostatečnou tvrdostí zákonů. Ty se pak „utvrzovaly“ do podoby až drakonické. Např. N. Rockefeller, guvernér státu New York, prosadil mnohaletý trest za držení zjištěného množství drog. Ani to však nepomohlo. Zato přibývalo případů zneužití zákonů, o čemž pohotově informovala média. Rizika prodeje drog zvýšila neúměrně jejich cenu, tedy i zisky výrobců i distributorů, kteří věděli, že cena nerozhoduje, protože závislost musí mít drogu za každou cenu. Zákony proto nebyly nikdy masově uplatněny a nakonec byly v tichosti uvolněny.

I u nás se začal dostupnými „ochutnávkami“ vytvářet trh. Liberálové se tehdy dívali jinak, privatizovali, zatímco dealeri „tlačili“ drogy na pražských křižovatkách a v okolí škol, z nichž některé už mohou současně ve spotřebě s těmi v jižním Bronxu. Až se drogy ještě více rozšířily, bude třeba více terapeutů i více peněz do finančního kolotoče drogového průmyslu. Toto je zase bludný kruh nerezpísného přístupu, kdy se protidrogová aktivita stane byznysem sama o sobě, polykajícím ohromné částky státního rozpočtu, proti čemuž nikdo nenamítá („Jde přece o naše děti!“) a centrem pozornosti se stávají drogově závislé místo ohrožených zdravých.

V USA byla v 30. letech praktikována prohibice alkoholu, která se lhala a vedla ke zvýšení jeho ceny i spotřeby. Na základě této zkušenosti vznikl názor, že za vším jsou peníze a že striktní vynucování práva zvedá ceny i zisky z tohoto „podnikání“. Kdyby se tedy drogy staly běžně dostupnými, přišly by drogové kartely o své zisky a toto podnikání by ztratilo přitažlivost. Nepředvídatelnost důsledků takto riskantního řešení i mravní zábrany znemožňují v USA tuto teorii realizovat. Opatření tohoto druhu byla provedena v Holandsku a zejména ve Švýcarsku, kde fungoval pověstný „jehlový park“ několik let (stal se magnetem špatnosti a zlofalství, proto byl nakonec zrušen). Byly to jen lokální experimenty s omezením dopadem a neukázaly, co by vyplynulo z experimentu v celospolečenském měřítku. Ten je však pro svou riskantnost nepřijatelný.

Komplexnost podmínek

Přirovnání k někdejší alkoholové prohibici je ostatně nevystižné, je tu podstatný rozdíl v rychlosti vzniku závislosti (u některých drog nemá

dnešní adept závislosti vůbec šanci). Časy se mění, organizovaný zločin 30 a 90. let nelze srovnávat; informační, komunikační a mediální revoluce dává všemu jiné rozměry. Také úroveň morálky a společenských omezení je rozdílná. Navíc statistiky překvapivě nepotvrzují opakovaně klíže o pozitivní roli uvolnění a de-kriminalizace drog.

U nás je po určitém zmeškání vlaku třeba pracovat se situací, jakou máme, ale zároveň přisoudit tomuto problému takovou prioritu a strategii, jaká mu dnes náleží. Potřebujeme koordinovaný frontální útok na více rovinách současně, nejen na té trestněprávní. Právě jejich koordinace může být důležitější než jejich součet.

O prevenci nejen mluvit

V USA kladou důraz mj. na prevenci ve školním prostředí. Protože ji nelze žádat po vyučujících, zavedli funkci poradců (class advisors). Jsou to psychologové, kteří zaznamenávají studijní problémy, rodinné prostředí, konflikty i drogovou závislost žáků jimi přijímaným způsobem, vždy jeden až dva na školu. Zdá se, že tato strategie je účinnější než budování a provozování nákladných azylových center, jsou-li šance na vyléčení omezené. Stálá protidrogová kampaň na školách identifikuje „slabá místa“ procesu přijímání drog skupinami (a jejich autoritami) a zaměřuje se na období mezi prvním „ochutnáním“ a vznikem závislosti. Přitom lze promyšleně znechodnocovat společenskou přitažlivost drog např. diskusí s bývalými toxikomany, nahádkou nových hodnot, instrukcemi, jak vzdorovat vnitroskupinovému nátlaku atd. Je třeba posílit roli rodiny (aktivizovat rodiče), ale také legislativními opatřeními omezit pohyb nezájímavých jedinců po republice.

Pak může ofenzíva protidrogového odboru policie, nadaného potřebnými pravomocemi, přinést ovo-

ce. Policie by měla mít možnost např. odposlechu, práce se speciálními agenty, ochranné změny identity, taktiky „plea bargaining“ (získávání svědectví snížením stupně obvinění či trestní sazby) aj. a nájemnou vraždu by měl následovat drastický trest. Co je platné, jsou-li dealeri ve vazbě a nejsou-li přitom ochotni vypovídat, protože neshody s policií jsou mnohem snesitelnější než neshody se šéfy? Tento poměr je třeba zvážit. – Takto komplexní přístup by byl jistě účinnější než postupy v duchu jednostranných a těžko ověřitelných teorií zainteresovaných profesionálů.

Důvěryhodnou policii

Zbývá otázka: je státní správa natolik kompetentní a nekorumpovaná, aby tyto směrnice uvedla v život? Obávám se, že zatím nikoli. I když pomineme údajně spornou morální a intelektuální úroveň nezanedbatelné části policie a celní správy, je tu justice a v ní soudci, kteří buď patří ke starým kádřím, anebo jsou mladí, nekušení (atributem soudce je životní moudrost!) a hlavně neodvolatelní – už v této fázi morálního vývoje naší společnosti. Změna atmosféry v institucích státní moci je nezbytným předpokladem zdárného fungování čehokoli.

Nový zákon, bude-li schválen, zvyšuje pravomoci policie a vytváří tedy prostor nejen pro jejich zneužití, ale i pro jejich plně a efektivně využití proti dealerům, dosud nepostižitelným. Přes hlasité obavy odborných terapeutů (to hlavně oni bojují proti předpokládanému budoucímu zneužívání a verbálně útočí na policii) nás tento zákon přiblíží běžným evropským normám. Snad bychom měli dát policii nejprve důvěru, a teprve pak ji kritizovat.

Vít Rossignol

Autor je ekonom, působil 25 let v USA. Mezititulkou redakční.

GLOSÁŘ

Blíží se mimořádné parlamentní volby. Mnozí naši čtenáři nemají rádi, uveřejňujeme-li texty na stranickopolitická témata, protože už tím prý strneme. Např. loni vyvolaly naše rozhovory s politiky (Josefem Luxem a Markem Bendou) nespokojenost pokaždé jiné skupiny čtenářů. Nelze si však nepovšimnout, že tentokrát je předvolební rozvažování o tom, komu dát hlas, jednodušší než kdykoli předtím...

A ještě jednou volby. Stoupajícími preferencemi vyvolala pozornost strana **Důchodců za životní jistoty**. Je to strana ryze partikulární, tj. vyzdvihující pouze částečný cíl (lat. *pars*, tj. část), a to hned ve dvojnásobu. Chce prosazovat 1. zájem určité společenské skupiny, a to 2. zájem materiální. Zatím neuváděla, z jakých zdrojů má být financována jeho realizace. Je na místě připomenout, že vedle zájmu partikulárního existuje i zájem celospolečenský, lat. *bonum commune*.

Volby do třetice. **Předvolební kampaň** se i tentokrát obejde bez mediálních diskusí představitelů politických stran. Není divu, politikům se do diskutování nechce, protože to neumějí. A moderátoři jakbysmet. O tom svědčí pravidelné pořady, které jim tu příležitost poskytují, jako je V pravé poledne, Sedmička, Aréna, Kotel, Karanténa... Všude tam je křehkou předností nikoli moudrost, prozíravost, zkušenost, ale vyčytralost a výbojnost. Navíc tam jde o komunikaci dosti nepřirozenou. – Místo diskusí nám budou předváděny partajní reklamní spoty. Protože jsou k nekoukání, ušetříme čas. Stojí však hrůzu peněz. Co kdyby se v rámci šetření odvolávaly ty z roku 1996? Stejně bychom to nepoznali...

Zdá se, že obecné pozornosti, aspoň té novinářské, unikl fakt, že lékaři fakultní nemocnice v Innsbrucku, kteří léčili našeho prezidenta, se **zřekli svých honorářů**. Takové rozhodnutí si zaslouží uznání. Je však i pokušením: velkorysost druhého dává nepřijemné vyniknout své vlastní malichernosti. Tomu se lze ubránit tak, že svou malichernost nechám triumfovat. Vskak už bylo možno zaslechnout: „Copak ti, ti si to mohou dovolit! Při jejich plotech...“

Každoroční setkání České křesťanské akademie a sude-toněmecké Ackermann-Ge-meinde v tepelském klášteře mělo letos zajímavou náplň: srovnání současných českých a německých učebnic dějepisu. Německé učebnice hodnotili Češi a ty české naopak Němci. Rozprava byla věcná, přátelská a z obou stran zasvěcená. Osud Diskusního česko-německého fóra, předjímaného oboustrannou parlamentní Deklarací a zřízeného oběma ministerstvy, je zatím ve hvězdách. Naproti tomu tu existuje užitečná diskuse už devět let. Čím to? Inu, děje se tak na křesťanské půdě. Naše média tomu nevěnují příslušnou pozornost, bohužel, ale i tak je to potěšitelné.

F

Předvolební kampaň slovenské hierarchie?

Katolický týdeník 18/1998 uveřejnil podstatnou část Otevřeného dopisu slovenské vládě a parlamentu, který podepsalo devět katolických biskupů. Dokument byl zveřejněn 23. dubna 1998 a vyvolal značný ohlas. Jednalo se skutečně o „vzpoutru“ slovenských biskupů, anebo jenom o upozornění a varování?

Analýza společenského života

„Ohracíme se na vás v rozhodujícím historickém okamžiku našeho národa a státu.“ připomínají biskupové v úvodu listu. Současně se odvolávají na dokumenty II. vatikánského koncilu a na postoje papeže Jana Pavla II. Tím dávají jasné najevo, že nejde jen o názory několika biskupů, ale o názor katolické církve. Jaká je dnešní slovenská společnost? Podle mínění biskupů nebezpečně polarizovaná – šíří se politická nenávisť, přičemž je uměle přizívána i národnostní nesnášenlivost. Stačí připomenout nedávnou výzvu deníku Slovenská republika k obraně jižní hranice v souvislosti s konáním referenda o přímé volbě prezidenta ve Štúrovu.

Provázání s mafii?

Podle biskupů není na straně státních orgánů dostatečná ochota řešit otázku organizovaného zločinu. To pak vyvolává podezření, že praktiky mafie prorůstají i do politické sféry. Připomeňme jenom, že vyšetřování únosu M. Kováče jun. a s ním spojená vražda R. Remiáče uvězo na mrtvého bodě. Dále nevyřešený případ domovní prohlídky na biskupském úřadu v B. Bystřici a aféra kolem triptychu z r. 1995 atd. Proto biskupové

vyzývají vládu, aby ti, kteří porušili zákon, byli voláni k odpovědnosti. Vláda však odpovědnost za současný stav svaluje na opozici.

Manipulace voleb?

Biskupové protestují proti tomu, že se nerespektují rozhodnutí Ústavního soudu, proti snaze o manipulování voleb změnou volebního zákona a proti udělení amnestie těm, kteří porušili zákony. Ministr vnitra G. Krajčí, na něhož se tato bezprecedentní amnestie vztahuje, a tak ho nelze trestně stíhat za maření referenda, by se určitě nepodepsal pod tento nekompromisní požadavek. Biskupové dále otevřeně vyzývají vládu, aby uskutečnila demokratické prezidentské volby a respektovala rozhodnutí Ústavního soudu.

Mezinárodní izolace Slovenska?

Podle biskupů se Slovensko dostává do mezinárodní izolace, vláda odmítá přijímat rady demokratických zemí, přičemž důsledky izolace na budoucí život občanů se záměrně tultají. Tím se Konference biskupů Slovenska (KBS) postavila na stranu zemí EU a NATO, které vícekrát poukazovaly na nedemokratické kroky současné slovenské vlády.

Manipulace veřejným míněním

Biskupové důrazně upozorňují na vytváření vrstvy bohatých, která získává nekontrolovatelnou moc a je podporována maflí, což má za následek sociální napětí, které vláda neřeší. Mladé rodiny mají stále větší problémy s řešením bytové otázky, klesá porodnost a šíří se strach z budoucnosti. Dále biskupové vyzývají vládu, aby zajistila objektivní informovanost občanů prostřednictvím Slovenské televize (STV) a nemanipulovala veřejným míněním. Takto pojmenování způsobu této „původně“ veřejnoprávní televize.

Kdo je zodpovědný za tento stav?

Na závěr listu biskupové konstatují, že nechtějí poukazovat jen na negativní stránky slovenské společnosti: „Chceme pozitivně přispět k ozdravení společenské situace a k zlepšení obrazu Slovenska doma i v zahraničí.“ Možnosti vidí biskupové v šíření sociálního učení, tlumení národnostní nesnášenlivosti, v péči o mládež a zejména ve výchově k lásce.

Reakce

Velice pozitivně zareagoval lídr SDK M. Dzurinda: „Žádosti, s nimiž se biskupové obraceli na nás politiky a poslance, jsou pravdivé, legitimní a objektivní. Souhlasíme s nimi a budeme se snažit jim vyhovět.“

Bezprostředně zareagoval i koaliční politik, čestný předseda SNS V. Móric: „Pro mne je výrok „Církev by se neměla plést do politiky“ synonym-

mem jiného výroku „Ježíš Kristus by se neměl míchat do politiky.“ Nový zákon neříká, že by se Ježíš míchal do politiky. Ježíš je synonymem slova láska a v tom, co jsem si mohl přečíst, jsem ji nenašel.“ Podobně reagovala část společnosti orientovaná na HZDS a SNS.

Již 24. dubna se k výzvě KBS připojili rektori pěti vysokých škol a podporu vyjádřily i nevládní instituce. Vyhlášení biskupů přišlo hezproštědne před zahájením sněmu HZDS v Košicích 25. dubna. Po jeho skončení V. Mečiar označil list KBS za provokaci a rozbíjení jednoty národa.

Souvislosti ze zákutí

Kromě biskupa Hirky, kardinála J. Ch. Koree, biskupa Rábeka, D. Tótha a arcibiskupa J. Sokola, byl list podepsán všemi ostatními slovenskými biskupy. Podle vyjádření biskupa Tótha list podepsal také on a arcibiskup J. Sokol. Z jedenácti podpisů byly dva staženy, což Arcibiskupský úřad v Trnavě nedokázal vysvětlit. Nejmenovaný představitel biskupského úřadu v Niči prohlásil, že J. Ch. Korec zaujal stanovisko k situaci na Slovensku ve vánoční, novoroční a velikonoční homilii, kterou přenášela STV i Slovenský rozhlas. Redne B. B. Bystřici J. Hirky zduraznil, že biskupové se vyjadřují k reálné situaci a pravdivě ji analyzovali. Odmítli útoky vlády vůči ostrému tónu dopisu a uvedli: „Nechceme, aby nám jednou budoucnost vytýkala, že jsme k současným poměrům u nás mlčeli.“

Andrej Štiavnický

PŘÍKLAD UŽITEČNÉ SPOLUPRÁCE

Mezinárodní sympozium
CÍRKEV A SPOLEČNOST 24. – 26. dubna 1998
v Českých Budějovicích

Snímek Jaroslav Hořík

Přestože teologická fakulta Jihočeské univerzity je nejmladší teologickou fakultou u nás, rozhodně nelze říci, že by o sobě nedávala vědět. Po loňském čistě teologickém semináři (věnovanému otázkám christologie) se letošní sympozium týkalo vztahu církve a společnosti. Účast byla skutečně mezinárodní, neboť počet německých mluvčích účastníků byl přibližně roven počtu českých mluvčích. Blahodárným způsobem se zde zřejmě projevil spolupráce teologických fakult České Budějovice – Lince – Pasov. Tuto přeshraniční spolupráci ocenil v úvodním slovu poslanec Parlamentu ČR Jaromír Talík a připomněl význam spolupráce regionů. Význam tématu sympozia podtrhl kardinál Miloslav Vlk, podle něhož je fenomén „hledání“ znamením času. Vztah církve a společnosti se netýká pouze politického postavení církve, ale odpovědi na otázky dnešních lidí, kteří hledají smysl života.

Bývalý ministr Pavel Bratinka ve svém referátu zdůraznil roli církve, pro kterou je charakteristický postoj stavící nad stát, společnost nebo vládu vyšší hodnoty, kterým je v případě sporu třeba dát přednost. Už touto svou existencí zpochybňuje církev jak možná totalitující nároky státu, tak relativismus, který je dnes silně rozšířen a nepěsne označován za liberalismus. Ve jménu svobody ale relativismus svým zpochybňováním všeho ve skutečnosti samu svobodu likviduje, neboť v posledku považuje za ohrožení svobody každý pevný názor. V minulých letech jsme byli svědky pokusu totalitních režimů církev zlikvidovat právě pro tuto její proročskou funkci. Dnes tvrdíme, že opakování podobných totalit už není možné, ale ve skutečnosti stále existuje nebezpečí, že někteří své představy o lepším světě budou chtít uskutečnit fanatiky rychle a i za cenu násilí. Právě zde má církev své místo, aby posílala touhy po nápravě a po zlepšení přítomného světa, ale zároveň tyto touhy kultivovala a transformovala a nedovolila jim přerůst k fanatické realizaci.

Kurt Koch, biskup v Basileji, se zabýval hledáním správného postavení církve ke společnosti. Sekularizace posledních desetiletí byla označována jako nezvratná a náboženství bylo pocílováno jako cosi vymírajícího. Dnes bylo v západní Evropě toto pojetí nahrazeno doktrínou o spolupráci. Církev je chápána jako jedna z celé řady institucí. Společnost má zájem o církev, ale jen do té míry, aby byla nabídka na trhu idejí pokud možno co nejbohatší. Podobně jako ve velké nabídce supermarketu nalezneme kdesi stranou v koutě i hezké věci sloužící k relaxaci a odpočinku, stává se církev funkcí volného času a očekává se od ní nabídka duchovních „produktů“. Pokud však církev z tohoto kouta vystoupí a prohlásí něco k obecným faktům a společnosti jako celku, je to označováno za vměšování

církve do něčeho, co jí nepřísluší. Můžeme se setkat se třemi způsoby vyrovnání se s tímto pojetím role církve. *Tradicionalistická obec* přesně stanoví diagnózu situace, ale není schopna předepsat terapii. Často se stahuje do jakési rezervace, která se snaží zachránit aspoň něco z bezproblémové minulosti, a protože to nejde, souseděje se na některé vnější znaky. *Liberální obec* přijímá očekávání společnosti a snaží se jí vyjít vstříc. Stává se však servisem zanedbávajícím okrasu a prestiž důležitých okamžiků lidského života. „Tržní chápání“ církve dospělo např. ve Švýcarsku tak daleko, že postoj mnohých tamních věřících se dá vyjádřit větou: já platím daně a chci za to služby. Známé konflikty farních rad a hierarchie vyrostají z tohoto modelu církve. Možnost řešení je *missionářská obec*, která bere vážně očekávání společnosti, ale nenechává se vytlačovat do onoho pomyslného kouta a hledá rovnováhu mezi individuálními a komunitárním charakterem společnosti. Náboženství není soukromou věcí, společnost musí žít z hodnot, které jsou ním, rozumí se z hodnot náboženských. Tento model církve vysílá Ježíšova slova o soli země. Je to pro církev v západní Evropě výzva, aby přestala být sacharinovou pilulkou a stala se skutečně solí.

Bývalý vicekancléř Erhard Busek z Vídně se zabýval rolí křesťanů ve sjednocené Evropě. Díky svým dlouholetým politickým zkušenostem mohl dokládat své myšlenky praktickými příklady. Sjednocování Evropy, o němž se dnes tak často mluví, je vysoce aktuální téma především v regionu střední Evropy, kde se setkává a setkává řada politických, filozofických a kulturních tradic. Je třeba odmítnout časté zjednodušené rozdělování Evropy na západní a východní – tyto ryze politické termíny pocházejí z dob studené války a dnes ztratily jakékoliv opodstatnění. Podobně pohodlné, ale silně zkrslující zjednodušení je například interpretace bosenského konfliktu jako náboženské války.

Hanna-Renate Laurienová z Berlína se ve svém referátu zaměřila na téma ambivalence svobody v církvi a společnosti. Připomněla souvislost svobody se spravedlností a zvláštní pozornost věnovala roli svobody v otázkách teodiceje.

Tomáš Halík nastínil nepříliš radostný obraz církve v postkomunistické společnosti. Velkou důležitostí přikládá mystice a připomněl výrok Karla Rahnera o tom, že křesťan budoucnosti bude hůř mystik, nebo nehude. Církev se nemůže vyčerpávat pouze v oblastech

jako např. sociální, ale musí opět ocenit mystagogii, duchovní vedení.

Pódiovou diskusi, které se zúčastnil i pražský světitel biskup Václav Malý, uvedl svým referátem Náboženství a politika ministr školství Jan Sokol. Zabýval se podobnými otázkami jako jeden z předřečníků, biskup Koch. Způsoby spoluzíti křesťanství (či obecně náboženství) lze rozdělit do tří skupin. *Kmenové* pojetí je charakterizováno identitou, která je určována především náboženskou příslušností. Vytržením ze společnosti se dostává do krize i náboženská příslušnost, neboť je pevně spojena se společenskou příslušností. Sem lze zařadit i české vesnice v minulosti. Další možností je *oddělení* po vzoru Tertulianova „co jsou Athény proti Jeruzalému?“ Náboženství se od společnosti distancuje až k jejímu úplnému odmítnutí. Žádoucím typem vztahu náboženství a společnosti je *obraz kvasu nebo soli*. V obrazu kvasu je vyjádřen vzájemný vztah obou entit a zároveň i určitá jejich rozlišenost. Církev musí být otevřena vůči společnosti a vnášet do ní hodnoty jako věrnost nebo láska, ale nesmí při tom sklouznout k prvnímu ze zmíněných typů vztahu.

Sympozium mělo bezpochyby velký význam nejen jako zdroj myšlenek a inspirace, ale především skutečným setkáním křesťanů České republiky, Německa a Rakouska. Základem dobrých vztahů je nutně vzájemné poznání a diskuse. V tomto bodě splnilo sympozium svůj úkol víc než na výbormou. Přilíš často slyšíme nekritický obdiv k církvi na Západe, stejně jako panický strach z „německé teologie“, tyto postoje nelze kultivovat jinak než pravdou, která je nejlépe přístupná v osobní zkušenosti s názorovými proudy okolních zemí.

Je také třeba ocenit samotné téma sympozia. Sociální učení církve je v této době ve středu zájmu, jak lze vidět mj. z nebyvalé četnosti papežských encyklik věnovaných tomuto tématu. Vztah společnosti a církve nelze vyřešit „s konečnou platností“ například formou dogmatu. Je třeba neustále reagovat a znovu a znovu promýšlet otázky, které před nás dynamika společenských a politických změn klade. Zde hraje velkou roli přesvědčivost křesťanů pro společnost, tolik omezená vzájemnou nejednotou. Jak připomněl biskup Koch, do popředí se tak dostává i otázka ekumenismu. Proto je třeba s potěšením konstatovat, že se sympozia zúčastnili i zástupci některých nekatolických církví. Spolupráce církví v těchto otázkách je nejen dobře možná, ale dokonce skýtá velkou příležitost nejen k setkání církve a společnosti, ale i k setkání příslušníků různých denominací a k jejich vzájemnému poznávání a hledání cest k budoucí úplné jednotě.

Tomáš Machula

Lze říkat „místní církev“?

Mnohým se tento výraz velmi nezamlouvá a energicky se ohradují proti těm, kdo říkají „česká církev“, „německá“ apod. Prý je to útok na jednotu Církve Kristovy. Pokud tento termín pro určitou lokální komunitu uvnitř katolické církve (která jako celek je samozřejmě jedna) někomu signalizuje možnost či znamení rozpadu této jednoty, pak chyba není v užítí tohoto naprosto legitimního označení, které vychází z čistě novozákonní terminologie, ale v totální nevědomosti těch, kteří zde haraší. Urážím? Přeháním?

Nikoli, neboť lidé, kteří se tolik bojí o jednotu Církve, zcela jistě nikdy ani jednou nečetli to, co by mělo tvořit základ jejich víry a co je jedním ze stavebních kamenů budovy Církve, to jest Nový zákon. Jinak by totiž nemohli přehlédnout tato místa:

„...všechny církve z pohanských národů“ (Řím 16,4); „Pozdravuji vás všechny církve Kristovy“ (tamtéž, 16,16); „...jak učím v každé církvi.“ (1 Kor 4,17); „A tak to nazývají v církvích všude (tamtéž 7,17); „Jiné církve jsem okrádal...“ (2 Kor 11,8); „V čem jste byli kráčení ve srovnání s jinými církve-mi?“ (tamtéž 12,13); pozor, teď přijde ještě

užší lokace, vezměme si původní řecký text a doslova (nikoli výkladově) si jej přeložme: „Aspasithe tús en Laodikeia adelphs kai Nymfan kai tén kai oikon autés ekklesían.“ to jest: „Pozdravuje bratry v Laodiceji a Nymfu i církev v jejím domě (!)“ (Kol 4,15) – atd., až ke Zjevení na mnoha místech (2,1; –7; –8; –12; –18; 2,23, kde je přímo Kristu do úst vložena tato „jednotu rozbižející“ věta: „...tak poznají všechny církve, že já vidím do nitra i srdce člověka...“ atd.).

Přátelé, víte jak vzniká fundamentalismus? – Když fanaticky hájím něco, podstatu čehož vůbec neznám. To prozrazuje nikoli víru – ta přece vede k vnitřní vyrovnanosti a pevnosti – ale právě její chybění, které se projevuje nejistotou a nepevností postojů, vyrovnávanou vnějším sláctvím nebo „kanonizováním“ vlastní krátkozrakosti. Zde platí tato úmra: čím jsem větší ignorat, tím víc mám šavličkou. – Toto po nás chce Kristus?

Čili shrnuto: „Kde jsou dva nebo tři shromáždění ve jménu mém, tam já jsem uprostřed nich“ – a to je církev v malém, garantovaná Kristovou neviditelnou, avšak skutečnou přítomností (Mt 18,20); a dále: „... ty jsi Petr a na

té skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou – což je Církev jako celek, jako všeobecné (katolické) společenství, zakládající už zde na zemi Boží království (Mt 16,18; Jan 15,26; 16,13 aj.), a tato je opravdu jenom jedna. Avšak její „jednotu“ nevylučuje onu „mnohost v malém“, aniž mnohost ruší jednotu celku – a to je naše hlavní opora. Ta totiž nespočívá v našich slovech, v našem „bratři, držme se!“; v našem slidičství po úmyslech jiného, v našich cenzurách – sehelpe miněných; to bychom vytvářeli jenom dobře sítěný klub. Naše důvěra v neznitelnost jednoty Církve se opírá o skutečnost, že náš Pán Ježíš Kristus přemohl smrt, že „všechno tvoří nově“ (Zj 21,5), že on je „Alfa i Omega, první i poslední, počátek i konec“ (tamtéž 22,13), že v něm, který je Jeden a k němuž voláme: „Amen, přijď, Pane Ježíši!“ (Zj 22,20), můžeme vytvářet církev ve svém domě, při setkání na ulici, na cestách – a mít přítomnost, že patříme k Církvi jedině.

Přestaňte se bát hubáčků, namalovaných vlastní rukou na vnitřní stěny svých ustrašených duší, a věřte evangelium. Ale hlavně: aspoň jednou si ho pozorně přečtěte.

Blázej Juřena

TEOLOGICKÉ TEXTY

Anglikánský teolog John Henry Newman si dlouho lámal hlavu nad prostou podobou pravého křesťanství a rozvinutou strukturou katolické církve v 19. století. Teprve když pochopil, že církev novověku nemůže vypadat stejně jako ve svém dětství, stal se s pokorou svědomitým katolíkem. V nynějším dokonečném vření se mnozí ohlížejí zpět na církev počátku s jejím bratrským duchem. Téma raná církev a zítřek církve je u nás aktuální o to více, že se připravujeme na Plenární sněm. První letošní číslo Teologických textů ohledává toto téma biblicky a historicky, z hlediska různých modelů církve a fascinace prvotních obcí na okolí, obrazy identity proti zpožasnění i zdařilé inkulturace. Nás láká jejich bratrské společenství, ale už tehdy bylo řízeno apoštolskou autoritou, která ručila za pravost Zjevení. Společenství a autorita bývají sice v napětí, přesto však trvale patří k sobě, má-li být církev solí země. Svou podstatou je paradoxně jiná, ale právě tím světu slouží.

Na pořadu dne je rozšiřování pole pro laiky v církvi samé, pro jejich služby a ná-zory. Tři z nich v tomto čísle vedou kritický dialog. Výrazný text na obálce dává tentokrát slovo klasickému pravidlu o rozvoji víry.

Pluralismus se neobejde bez moderátorů

Jednou z příčin naznačeného stavu věcí je medializace, tj. novinářské zprostředkování všude tam, kde se bojuje proti monopolům. Např. vláda jedné strany „používá“ novináře pouze jako propagandy svých zájmů. Podobně postupují i menší zájmová sdružení (politické strany aj.). I zde jsou žádány zbožím novinářů-mluvčů. Jejich úkolem je vydávat prohlášení, tj. sdělovat veřejnosti rozhodnutí, k nimž dospěli mocní za zavřenými dveřmi. Mechanismy rozhodování i případné spory, k nimž při tom docházelo, zůstávají skryty. Postupující pluralizace společnosti ale nakonec dospěje ke kritickému bodu, kdy se veřejnost už nespokojí s tímto nesvéprávným vztahem k moci a začne usilovat o vytvoření platformy skutečné zájmové konfrontace. Od té chvíle jsou moderátoři společenského zprostředkování nezbytní.

V Rakousku bylo tohoto bodu dosaženo v 60. letech. Tehdy také začaly uvažovat listy názorových periodik, až uschly docela. Stranický tisk, usilující o „zpracování společnosti“ a její usměrnění k určitému cíli, v podstatě zanikl a také rozhlas se těchto ambic vzdal. Mezi politickými stranami a zájmovými uskupeními na jedné straně a občany na straně druhé se etablovala nezávislá publicistika jako zprostředkovatel.

Nezávislí novináři – nedílná součást demokratické kultury

Tím není řečeno, že podobná instance do té doby neexistovala. Nové je zde to, že se stala nedílnou a samozřejmou součástí demokratické kultury – a ta se začala učit zacházet se stále širší pluralitou a zvládat ji. Přibýlo stran v parlamentu, samospráv i různých občanských iniciativ. Poptávka po vysvětlení jejich rozhodovacích postupů vzrůstala, zejména mezi nerozhodnými voliči, jichž začalo přibývat. V nepřehledné situaci bylo zapotřebí orientačních bodů. Bez kompetentních znalců, bez nezávislých novinářů nelze takovou situaci zvládnout.

Pluralismus se prosazuje i v náboženské oblasti

To hlavní bylo právě řečeno, stačí jen za „politiku“ dosadit „náboženství“. V náboženské oblasti se totiž odehrává s určitým zpožděním totéž, co v politice nakonec vedlo k vymezování role nezávislé publicistiky. Ještě

NÁBOŽENSKÁ PUBLICISTIKA

Přímo před našima očima vzniká nové odvětví novinářské práce, totiž náboženská publicistika. Následující řádky chtějí přispět do debaty o jejích úkolech, nuném vzdělání a číselném fungování, a poukázat na důvody jejího vzniku.

Snímek Ivana Hamplová

v první půli 20. století existoval v Rakousku náboženský monopol římskokatolické církve. Zrovnoprávnění ostatních křesťanských vyznání na tom zprvu nic nezměnilo. V posledních letech však sílí vliv dvou protichůdných tendencí: slabné přitažlivost jakýchkoli institucí, tedy i zájem o církev, současně však pod vlivem různých krizí i celkovým znechucením politikou vzrůstá zájem o náboženství, o spiritualitu. Církev, včetně katolické, ztrácí i náš monopol, zatímco na postupu je buddhismus, islám, sekty, svobodná náboženská sdružení, esoterika a nové spirituality.

Příklady: Holandsko, Velká Británie

Co u nás teprve začíná, můžeme podrobně studovat v zemích na severu. Staletá holandská tradice náboženské tolerance vytvořila podmínky pro pestrou paletu náboženských skupin. Ve Velké Británii je to ještě viditelnější. Do obou zemí pronikají spolu s navrátilci z jejich někdejších kolonií i tamější tradice náboženství a tento import je nutno společensky i politicky zvládnout tak, aby byl zachován náboženský mír bez ohrožení svobody vyznání. Ke zkušenostem obou zemí se ve střední Evropě musíme teprve dopracovat.

Ekumenickou debatu musíme vést na veřejnosti

Paralelu mezi změnami v politické a v náboženské oblasti musíme sledovat ještě dál. Dosud stačilo zabývat se vztahy mezi církvemi za zavřenými dveřmi, tedy uvnitř těchto církví. Nelze však nevidět, jak rostoucí různost náboženských zájmů i uskupení přímo volá po důsledné přítomnosti široké veřejnosti. Je i v zájmu politiků, aby se etabloval obor náboženského novinářství a aby se jeho pracovníci dostalo patřičného vzdělání. Je jich zapotřebí i jako moderátorů v situacích narůstajících obav, např. ve styku s většími skupinami imigrantů. Náboženská publicistika má před sebou v těchto společenských souvislostech velkou budoucnost, uměrnou velikost problémů, před nimiž všichni stojíme.

Platforma, přehled, orientace

Náboženská publicistika, toto novorozené novinářské profese, musí nabídnout platformu k diskusi, přehled a pomoc při orientaci. V poslední době se ve většině významných perio-

dik objevili publicisté, kteří se v náboženských otázkách dobře orientují a jsou schopni nabídnout veřejnosti pomoc při orientaci. Rozhlasová i televizní redakce ORF, obě nezávislé na církvích, velmi pomohly pozvednout úroveň náboženské publicistiky a – podobně jako v politické žurnalistice – naučily se prostředkovat mezi náboženskými institucemi a občany, kteří se o náboženství zajímají.

Nepříjemný konkurent

Bude-li dále klesat přitažlivost církví a vzrůstat nepřehlednost ostatní náboženské nabídky, porostou i nároky kladené na kompetentní náboženskou žurnalistiku. Už teď ale před ní vyvstaly dvě nemalé nesnáze. Jsou tu (1) církve samotné, které si s nezávislým náboženským publicistou ještě nevědí rady a pokládají ho za nepřijemného konkurenta, kdykoli se ukáže, že ho nemohou „instrumentalizovat“, tj. použít pro vlastní potřebu. Dále je tu (2) problém skutečné kompetence. Každý z nás má své osobní přesvědčení a soukromý názor se snadno vydává za kompetentní.

Náboženská publicistika je samostatná odbornost

Základním úkolem novinářského řemesla je „jen“ zprostředkování informací a jejich souvislostí, ale ani to se neobejde bez specializace. Jsou odborníci na ekonomiku, sport nebo kulturu. Stejně by měli být odborníci na náboženství. Zejména elektronická média dnes přetékají náboženskými tématy, ale při jejich zpracovávání vyjdou najevo trapné nedostatky profesionality příslušných redaktorů. Mnohým nedošlo, že novinář, chce-li psát o náboženství, potřebuje vedle vlastního přesvědčení i nějaké odborné znalosti.

Zde se otevírá široké pole pro uplatnění laických teologů. Vyvstává i otázka, zda by nebylo vhodné zavést na teologických i novinářských fakultách příslušné katedry nebo aspoň vzdělávací programy, které by absolventům doplnily to, co jim v oblasti náboženské publicistiky schází.

Náboženství a politické zájmy

Náboženství totiž vůbec není jen čistě soukromou záležitostí občana nebo církve. Bosna, Severní Irsko i Indie ukazují možnost zapřáhnutí náboženství do služeb politiky i strašlivé důsledky této instrumentalizace. I v Rakousku, kde, jak doufáme, náleží krvavé náboženské války minulosti, hraje náboženská atmosféra důležitou úlohu při řešení společenských sporů. Je i v zájmu politiků, aby se etabloval obor náboženského novinářství a aby se jeho pracovníci dostalo patřičného vzdělání. Je jich zapotřebí i jako moderátorů v situacích narůstajících obav, např. ve styku s většími skupinami imigrantů. Náboženská publicistika má před sebou v těchto společenských souvislostech velkou budoucnost, uměrnou velikost problémů, před nimiž všichni stojíme.

Peter Pawlowsky

Autor pracuje v náboženské redakci ORF – rakouského veřejnoprávního rozhlasu a televize u nás.

První číslo *Teologického sborníku* (1/98, vydává CDK Brno) portrétuje především katolického teologa Hanse Künga, který se letos v březnu dožil sedmdesátiletí. Za známými a ve své době hojně diskutovanými 20 tezemi z jeho slavné knihy *Christ sein* (Být křesťanem) následují dvě studie – biografická od brněnského germanisty Jiřího Munzara a filozofická od českobudějovického teologa a filozofa Josefa P. Ondoka. Zdá se, že české prostředí otevřená a zásadní diskuse nad Küngovými díly, teprve čeká, protože se teprve nyní probouzí u vydavatelů zájem o jeho knihy (viz Vyšehrad, CDK apod.).

TS přináší další dva německé příspěvky: přednášku Otto H. Pesche, znalce II. Vatikánu a Martina Luthera, a diskusi nad problémem biskupské volby, kterou pořádala teologická fakulta v Bamberku. Francouzskou produkci zastupuje rozhovor P. Ricoeura s G. Marcellem, J. P. Guentý srozumitelným esejem o reinkarnaci a zejména vynikající církevní historik Bernard Plongeron svou studií o jansenismu.

Tzv. domácími příspěvky dominuje delší anselmovská studie Ctirada V. Prospšila, v níž autor připomíná a rozebírá Anselmův spis *Cur Deus homo*. Ze nechtě být sborník pouze „akademickou“ záležitostí, dokazuje aktuální příspěvek J. Hanuše *Sněm české katolické církve*.

JP

ANKETA

Sněm není „kirchentag“

Jsem vyzván k účasti na přípravách sněmu české církve. V časopisech se tisknou odpovědi na otázky typu: „Co očekávám od sněmu?“ Očekávání jsou nemalá. Dovídáme se – nikoli z církevního tisku –, že důvěryhodní členové církve váhají, příp. odmítají účastnit se předsněmovních aktivit. Snažíme-li se však dozvědět, co se kolem sněmu děje, jsou naše možnosti velmi omezené.

Nejvýznamnějším zdrojem informací je dosud články P. Miloše Rabana (KT 2/1998), a pak informace, které přicházejí do farností cestou oběžníků. Jejich dostupnost je dána místními poměry. Občas se objeví články v necírkvevním tisku. Možno, že jsem něco opomenul, ale zdroje informací o sněmu jsou pro řadového člena církve, např. pro lékaře v okresním městě, asi jen takovéto. Není to trochu málo?

Některé z informací jsou obtížně čitelné. Ze své praxe víme, co bývá obsahem jednacího řádu,

Jednač řád sněmu je však – podle Rabanova článku – spíše plánem práce než souborem pravidel činnosti. Sekretariát obvykle neřídí příštích institucí, ale je její výkonnou složkou. Dle zmíněného článku je tomu jinak. Už tedy takovéto jednotlivosti mohou působit rozpaky. – Je však několik mnohem závažnějších bodů, o nichž bych se rád zmínil.

Především sněm není *kirchentag*, tedy sjezd (sraz, slat...). Jeho náplň a organizace je dána, pokud vím, kodexem církevního práva. Hraje se tedy v rámci daných pravidel. Ta by měla být všeobecně známa. Ostatně, nebylo by vhodné takový *kirchentag* zorganizovat? Zmapovalo by to situaci a – snad – usnadnilo přípravu sněmu, kdyby.

Cíl sněmu, jak je uváděn, je nesporný. Od II. Vatikánu však uplynulo třicet let, na to by se nemělo zapomínat. Naše veřejnost bude citlivá i na způsob zpracování sněmovních materiálů. Pamatujeme,

jak byly závěry sjezdů KSSS „rozpracovávány“ pro podmínky v ČSSR. Tady by mělo být jasné vidět, že je to jinak. – V Rabanově článku se píše o již schválených dokumentech. Co se tím myslí?

Mám-li se účastnit předsněmovních aktivit, měl bych vědět, co má být jejich výsledkem. Podle toho pak zvážím, zda na to stačím. Každý z nás je zahlcen svými profesními a občanskými povinnostmi. Účast na sněmovních aktivitách – bezmezi-li je zodpovědně – znamená další vypětí. Také bychom měli vědět, kdo a jak bude jejich výsledky zpracovávat. Podle čeho se rozliší významný názor od toho pomínelného? Snad bychom měli vědět, jak byla tato činnost organizována tam, kde už sněmy proběhly. – To nejsou náklady sebestředné dušičky; jde o vědomí sounáležitosti a odpovědnosti v církvi a o reflexi vlastních možností a sil.

Byly ustaveny sekce přípravné komise. Jaké je jejich personální složení? Snad by měli jejich koordinátoři informovat o jejich činnosti v KT. Nebo snad existuje nějaký bulletin dostupný např. na vikariátech? Průběžné informování o činnosti jednotlivých sněmovních orgánů nepředstavuje,

myslím, žádné riziko. Dnes už víme, že dokumenty trvalejší platnosti vznikají postupně, nesnadno a s chybami. Takováto průběžná komunikace by byla naopak zárukou vazy a porozumění mezi vedením a řadovými členy církve.

Jak vypadá příprava předloh, na nichž pracuje tematická sekce? Právě tento problém je asi klíčový pro přijetí sněmu v církvi a v české veřejnosti vůbec. Nebylo by lépe, kdyby sněmovní kroužky pracovaly nad nějakými texty než jaksi naprázdno? – Bude-li příprava i sněm trvat několik let, bude postupně ubývat těch, kteří nesli tíhu komunistického útlaku. Přitom především oni by se měli vyjádřit k situaci a budoucnosti církve u nás.

Tyto poznámky mi sice trály v hlavě i v srdci nějaký čas, nejsou však výsledkem nějakých záměrů či kalkulací. Mají poukázat zejména na neinformovanost řadových členů církve o sněmu a o jeho přípravách. Rád bych, kdyby pomohly posílit v naší církvi vzájemnou důvěru a komunikaci. Prošit za zdar sněmu máme právo tehdy, když sami uděláme vše, co je v našich silách.

Karel Beneš

Jihočeská univerzita, České Budějovice

FRANTIŠEK NOSEK – SVÍCE ZÁŘÍCÍ

17. dubna uplynulo 63 let od úmrtí JUDr. Františka Noska (1886–1935), poslance, v letech 1925–29 ministra vnitra a poté ministra pošt, sekulárního františkána. Dne 5. ledna 1996 zahájila arcidiecézní komise přípravu jeho blahověnění. Přibližujeme ho čtenářům textem Lubomíra Mlčocha, publikovaným v původní nezkrácené verzi v časopise přátel sv. Františka Pouťník. První dvě části posloužily jako podklad pro promoční projevy k absolventům magisterského studia politologie a žurnalistiky Fakulty sociálních věd UK v Karolinu dne 30. března t. r.

Ministři a služebníci

Etymologie slova ministr nás přivádí k staré latině, kde *minister* znamená pomocníka, sluhu, služebníka; totéž přídavné jméno znamenalo služebný, pomocný, a *ministrare*, sloveso se stejným kmenem, pak posluhovat, přisluhovat, později řídit. Ministrůvání čili přisluhování a služba předpokládaly osobu panovníka, vladaře, jehož mandát byl dán dynasticky a býval odvozen od Boha; v časech pohanských se panovník sám nezřídka za boha prohlašoval. Slovo služebník (*minister*) nalézáme i v Písmu (Mt 20,25–28): „Víte, že vládcové panují nad národy... Ne tak bude mezi vámi: kdo se mezi vámi chce stát velkým, buď vaším služebníkem... Tak jako Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“ Kristus vševládný se prohlašuje za služebníka, který věrně plní Otcovo poslání, jímž je dát sám sebe za nás za všechny.

Pochopíme-li takto význam slova *ministr*, pak jsme my všichni, kdo jsme přijali radostnou zvěst evangelia, milostí Boží vyvoleni za ministry, za služebníky Boží i svých bližních. Náš mandát neohrožuje opozice a neomezuje čas: dle Zachariášova kantika (Lk 1,68–79) nám Hospodin dopřál, „abychom mu beze strachu a vysvobození z rukou nepřátel zbožně a spravedlivě sloužili po všechny dny svého života.“

Zářným příkladem toho, že takováto služba Bohu a bližním je slučitelná i s ministrováním v dnešním politickém smyslu, je František Nosek. Pamětní brožurka k 60. výročí jeho smrti má titul *Služebník Boží*. Mohli bychom říci: Ministr Boží a služebník svých bratrů.

František Nosek byl zvláštním ministrem, neboť usiloval o svatost i ve vysoké politické funkci. Jen tak se mohlo stát, že k němu chovávali velkou úctu i lidé duchovní. Františkán Jan Evangelista Urban, Noskův zpovědník a duchovní vůdce, neváhal po jeho smrti přiznat, že byl sám jeho žákem! A mons. František Vaněk, děkan pelhřimovský a Noskův přítel, dokonce vyznal, že při setkání s ním mívával pocit, že není hoden stanout mu tváří v tvář.

Naše doba strádá nedostatkem poctivosti v politice i v ekonomice. Proto si příliš nepřipomíná pozitivní vzor Františka Nosky, věrného křesťana v politice a hospodářství. Chybní morálky ve společenském životě není jen naší „výsadou“, jde o celosvětový trend. A tak je český politik a ekonom usilující o svatost ukazatelem cesty křesťanům, kteří se ve světě angažují pro naplnění sociální dimenze evangelia i pro novou evangelizaci v měřítku přesahující hranice naší kotliny. Takový příklad ministra–služebníka světa na prahu třetího tisíciletí velice potěšuje.

„Vaše slovo buď ano, ano – ne, ne“

Svou úvahu o hodnotě pravdy v dnešním světě uvozují výroky našeho Pána z jeho horského kázání (Mt 5, 37), a to z části O přísaze. Ježíš nepřijal Zákon zrušit, ale naplnit: „Nevydáš proti svému bližnímu klivé svědectví“ (z Desatera (Ex 20,16) je povýšeno na prostou, jasnou pravdu, na etickou maximu každodenního života. Ta pak patří k blahoslavenstvím a k radostné zvěsti evangelia.

Apoštol Jakub v závěrečné výzvě svého listu tento Ježíšův nárok znovu připomíná: „Vaše ano ať je vždy ano a ne ať je ne“ – a varuje: „abyste nepropadli soudu“. Toto vědomí souvislosti mezi životem v pravdě a věčnou odplátou bylo našim předkům dobře známo. Sřetoděný člověk si byl vědom nejen této transcendentní dimenze života v pravdě, ale i jeho ceny pro blaho vzdejší. Např. ve starobylém promočním slibu (sponsi) Karlovy univerzity jsou absolventi dodnes zavazováni k šíření pravdy, která „se skvěje svou září a je zdrojem blaha lidského rodu“.

Ježíšova etická максима života v pravdě je i praktickou zásadou lidského soužití. Všimněme si, že formulace „ano, ne“ je varováním

Snímek archiv

nejen před lidmi, ale i před polopravdou! A právě polopravdy zaplavují dnešní svět. Informaci se nám dostává víc než je zdravé, ale těch pravdivých je jako šafránu. Pokud svoboda slova a tisku není podložena snahou o věrnost pravdě, šíří se polopravdy, a to nejen neumyšleně, ale i záměrně, dokonce i rafinovaně formulované vědomé mystifikace či dezinformace. Většinou jde přitom o moc či o peníze. „Blaho lidského rodu“ však v přiznačném světě pravd toliko částečných nevyhnutelně strádá.

Staré přísloví říká: „Kdo lže, ten krade.“ Zřejmě to platí i obráceně, tedy kdo krade, také lže. Stojí za zamyšlení, zda stejně jako polopravda existuje i polokrádež. Myslím, že nejde o pouhou spekulaci. Dnes a denně jsme svědky soudních líčení, která nejsou s to dopřít k jednoznačnému závěru. Je to tím, že se nelze spolehnout na pravdivostní hodnotu výroků zúčastněných aktérů. Bohužel často nejen těch ohrožených. Polopravdy vyslovují i svědci, vyšetřovatelé a – světe, div se – někdy i soudci. Spravedlnost lidská pak „po zajících skáče“. Několik politiků po skončení jednání podá zprávu médiím: jejich informace se natolik rozcházejí, že pochybujeme, zda se účastníci téže schůze. Jedna a táž úskovna uvede v krátké době diametrálně odlišné hodnotení události, aniž se novinář namáhá s vysvětlením, proč „do rána“ změnil názor...

V silokřivkách neříkáme touhy po penězích, moci a vlivu je pravda příliš křehká, jako by podléhala deformacím tlaku oněch zájmů a vášní. Moderní člověk, na nějž si Bůh, tedy Pravda, činí nárok, vše obrací: on sám si činí nárok na svou pravdu. Dokonce i matematika jako by přispěchala na pomoc snahám o její relativizaci: v posledních desetiletích se rozpracovává teorie tzv. *fuzzy* množin, tedy množin „rozmazaných“ či „mlhavých“, v jejichž

logice se již lze spolehnout na „ano – ne“ jen s určitou pravděpodobností... Už Pilát ostatně kladl sám sobě i Ježíšovi otázku: Co je to vlastně pravda?

Pro křesťana je i dnes cesta v tomto světě zastřené pravdy jasná: jen Pán sám je tou Cesťou, Pravdou a Životem. Znamená to však osvobodit se od pokušení moci, peněz, marné

Jiní naopak vyslovovali Noskovi uznání, že se věnoval oblastem křesťany opomíjeným. Zdůrazňovali, že jeho cíle byly vposledku duchovní a že v činnosti politické i hospodářské viděl prostředek k jejich dosažení, neboť jeho konání bylo podřízeno právě jím. To bylo ovšem možné jen proto, že „jeho život byl skutečně a trvale nadpřirozeným“ (Jan E. Urban, OFM). Sám vidím v jeho politické a ekonomické činnosti onu jedinou schůdnou cestu evangelizace dnešního světa: nově uchopit a křesťansky prožít pozemskou skutečnost, která nás všechny – ať chceme, anebo nechceme – zapleťla do sítě politiky a „tržní ekonomiky“.

Zdá se, že v duchovním smyslu Nosek geniálně předjel dobu, v níž žijeme, a že ukazuje i cestu, jak ji křesťansky opravdově prožít. Je to koperníkovský obrát v poměru křesťana vůči světu politické moci, trhu a peněz. Nosek neusiluje o formální změny institucí politické či ekonomické sféry, tj. parlamentní demokracie a kapitalistické tržní ekonomiky. Chtee je proměnit zevnitř. Namísto revolucí, které vedly k oběma totalitním politickým a hospodářským systémům zahajuje svým počínáním jedinou skutečně plodnou revoluci, která je s to proměnit pozemskou skutečnost: revoluci srdcí, proměnu chování v politice i na trhu. Jde mu o sociální dimenzi evangelia, o posvěcení světa politiky a ekonomiky, o novou evangelizaci, která dnes musí být především evangelizací hospodářství.

Jak by takové nově prožité hospodářské vztahy měly vypadat? Ani existující instituce nebrání tomu, aby člověk rozuměl své práci jako úkolu svěcenému Bohem, jako službě společnosti, jako posvátnému obětování práce (volně dle Nosky). Pokud cílem hospodářských aktivit není maximalizace zisku, bohatství a konzumu, ale „vytváření prostředí v tomto životě, v jakém by se dalo péči o spásu duše“ (dle J. E. Urbana), pak lze respektovat lidskou důstojnost všech partnerů i v ekonomice: spolupracovníků, nadřízených i podřízených, zákazníků, dodavatelů i širší komunity, v níž podnik hospodáří. Pokud by se lidé v ekonomice, např. ve finančních institucích, řídili Noskovým „františkánským kředem“ – tedy zásadou „vkladatelům jistota, dlužníkům mírný úrok, a z čistého zisku také něco Pánu Bohu“ – pak jsou ekonomika, finančníctví, ba i sama instituce peněz jaksi posvěceny, neboť přehytky pozemských činností se obracejí ve skutky křesťanské lásky.

Řeknete: je to pěkné, ale není to trochu pohádka pro dospělé? Zjistěte, rozhlédneme-li se kolem, je pozemská skutečnost tomuto ideálu zatím dost vzdálena. Ale přece jen: nenajdou se v řadě světových institucí lidé, kteří své práci rozumějí podobně jako Nosek? Neexistují i mocné finanční instituce, které sice zatím dávají dlužníkům úroky spíše nemírné, jsou však ochotny z pozemských přehytků sponzorovat věci veřejného blaha či bliženské lásky? A nenajdou se mezi křesťany ti, kdo se snaží pracovat tak, aby se v jejich okolí lépe dalo spásu duši?

Bylo v povaze Františka Nosky, že nezůstával u slov, ale uváděl je ve skutek. Naše dnešní ekonomika strádá nedostatkem poctivosti a vzájemné důvěry, odcizeností jednotlivců uzavřených do vězení sebestlásky.

Koperníkovským obrátem Františka Nosky byla snaha proměnit instituce hospodářských i svépomocných úvěrových družstev (záložen a spořitelén), katolických podniků, charitativních, vzdělávacích i dalších spolků tak, aby svými každodenními aktivitami posilovaly poctivý přístup k práci, vzájemnou důvěru, pomoc a solidaritu. Tedy snaha proměnit ekonomiku v místo, kde je nám všem dáno trávit valnou část pozemského života, v prostředí, kde se daří společnému usilování o spásu, o přesah pozemských aktivit v Boží království. Noskovi slo o posvěcení ekonomiky a politiky, oněch sfér moderní společnosti, jež jsou navzájem těsně svázány, a z nichž ani křesťan nemůže uniknout.

Naše církev žije i přípravou všeobecného sněmu, který by měl napomoci novému porozumění a novému prožití křesťanského života ve světě na konci druhého tisíciletí po Kristu. Volá i laiky, aby přispěli svou specifickou hřívnou. Životní vzor našeho bratra Františka Nosky je nám v tomto hledání svíce zářící.

Lubomír Mlčoch

O potřebě posvěcování ekonomiky

Již Noskovi současníci a přátelé se ptali, proč se člověk tak nábožensky a hluboce duchovní, nadto františkán, „dal zrovna na politiku a finančníctví“, jsou-li to oblasti křesťanům jaksi předeem podezřelé, neboť vystavují duši zvlášť zapleklým pokušením.

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZE

Georges DUMÉZIL: *Mýty a bohové Indoevropanů. Přeložil Ivo Budil. Oikumené, Praha 1997*

Rekonstrukce indoevropské mytologie je spjata se jménem francouzského lingvisty a historika G. Dumézila. Sborník *Mýty a bohové Indoevropanů* seznamuje českého čtenáře s dílem tohoto významného religionisty, od jehož narození letos uplyne 100 let. Knížka Dumézilových prací s úvodní studií Hervé Coutau-Bégarie je skutečně „jen“ zasloužilá čestba, první a skicovitějším seznámením s dílem, které je rozsáhlé a pro evropskou kulturu nesmírně důležité.

Indoeuropeistika se od jiných věd liší poněkud odlišnou heuristikou, neboť se nemůže opírat o realitu, archiv či literární památky. Přesto není oborem založeným na fiktivním podkladě či hadatelské imaginaci. Tato zvláštní věda o společném původu indoevropských národů se přesto netýká prehistorie, ale historie, či jak Dumézil někdy říká ultrahistorie. Je to věda bytostně komparativní, tzn. srovnáváním jazykových a náboženských jevů dospívá ke společným kořenům, pro něž máme nedokonalý a konvenční pojem – indoevropské základy (jedná se o shody vymezené na pozadí odlišností). A právě ze zkoumání těchto odlišností u starých indoevropských či indoiránských národů se rodí pověstná trojčlennost, již je v kulické i společenské rovině charakterizována indoevropská kultura v mnoha svých pozdějších kulturních, náboženských a civilizačních výtvorech. Dělení

ÚČTA PŘED ROZPORY
ANEBO
VYJASŇOVÁNÍ POČÁTKŮ

společnosti či dokonce světa na rovinu kněžskou, válečnickou a výrobní není sice výsadním civilizačním majetkem Indoiránců či Římanů, ale nelze její výskyt zdůvodnit jakousi univerzální přirozeností této potravní skladby. Že platí specificky jenom pro Indoevropany, není tedy záležitostí typologickou, nýbrž genetickou, ukazuje právě podvojnost svrchované, vládcovské role, jež je zdvojnásobena kosmickou, magickou, hrůznou tváří a druhou lidsější, zbožnější, podvojnost typická pro védské Indy i pro předkapitolské Římany. Tento rys – na jedné straně přesné funkce odstupňovaná trojčlenná struktura, na druhé straně na nejvyšší úrovni dvojice vládců, jednoho pro čas a míru, druhého pro válečné období – ilustrují dvojice kněžských shorů: v Římě Romulovi Luperkové a Numovi flamíny, v Indii Varunovi gandharvové a Mitrovi bráhmánové atd. Ale nejsou to samozřejmě jen Indové či Římané, společný indoevropský původ je vlastní i Skandinávům, kteří zanechali velmi zřetelně vyslovené předkřesťanské náboženské myšlení.

Dumézilovo dílo je pozoruhodné ještě z několika dalších stránek. Předně tento Francouz odmítal v souvislosti se svým dílem pojem metoda a měl pro to i své důvody. Toto protikarteziánské krédo znamenalo, že považoval svoje dílo za neustálou revizi vlastních omylů, kromě toho, že polemizoval s omyly ostatních. Vyvracel námitky, že by společné indoevropství, jak se nejzřetelněji projevilo v trojčlennosti náboženské i společenské, bylo jakousi směsí vzájemných výpůjček. Dumézil

byl nejen vzdělaný religionista, ale také znalec mnoha jazyků a náboženské systémy studoval vždy v původním jazyce. Proto mohl proti teorii kulturních výpůjček, jež zpochybňovala společný indoevropský původ, postavit argument, že je to především jazykový kontext, který tuto teorii značně zpochybňuje.

Jako jiný Francouz Jean-Pierre Vernant posunul počátky řeckého myšlení až do doby 12. stol. před Kristem, čili do doby zhroutení mykénských království, tak Dumézil rozvinul před čtenáři svého díla úctyhodné náboženské a kulturní dědictví, které posunuje hranice „počátků“ dál, než si kdy odborníci mysleli. Védské nebo i předvédské seskupení Mitra-Varuna, Indra. Násatkové připomíná skandinávský systém Tý, Odin, Tór, Njord a Frey. Výklad počátků neobjasňuje jen pradávne náboženství a kulturu Indoevropanů, společných předků, o nichž se dovídáme jen velmi nepřímými cestami, ale i počátky římské, indické, íránské.

Při hledání indoevropské ideologie projevili Dumézil pozoruhodnou vědeckou pokoru. Respekt před rozmanitostí náboženských jevů byl pro něj celoživotně, snad kromě juvenilních prací, především úctou před rozpory. Neuplívání na schématech, které tak nepřiznivě poznamenalo nejruznější solární a jiné výklady mýtů, je součástí Dumézilovy badatelské výbavy. Sám prohlásil, že rozhodujícího zlomu ve svém bádání dosáhl v momentě, kdy si uvědomil, že indoevropská trojčlenná ideologie není nutně provázána reálným rozdělením společnosti. V Dumézilově díle není me-

chanicky aplikovaný schématalem, ale představuje obecnou strukturu, v níž dostávají jednotlivé náboženské jevy své místo. Že se nejedná o samoučelnou myšlenkovou konstrukci, potvrzuje nejen samotné Dumézilovo dílo, ale také objevy v rámci jednotlivých „podoborů“ indoeuropeistiky. Jeden příklad za všechny: objev lineárního písma B odhalil trojčlennost v nejstarší nám známé řecké společnosti (viz Jean-Pierre Vernant). Počátky řeckého myšlení).

Jestliže bohatství náboženských jevů musí zakusit čtenář procházející Dumézilovým dílem sám, pak je závěrem nutno ještě jednou zdůraznit věcnou pokoru, s níž Dumézil přistupuje k náboženskému a kulturnímu odkazu dávných národů. On sám své dílo označil za „dlouhou řadu pokání“. Dumézil popisuje důsledky toho, že v šestém ročníku lycea málem propadl z latiny kvůli incidentu s ředitelem školy. Prvním důsledkem byla jeho nedostatečná latina. Druhý popisuje takto: „Přičítám mu alespoň svůj velmi silný pocit, že celý můj intelektuální život, veškeré moje studium bylo jen hrou a že jsem byl po celou dobu pouze zatvrzelým hráčem s trochou štěstí.“ Dumézil připomíná v této souvislosti dávního slavného krajana – estetika Rogera Caillioise, jenž rozdělil veškeré herní aktivity do čtyř tříd: alea – hra založená na náhodě, agón – hra spjatá se soutěžením, mimikry – hra napodobování, a helix – hra založená na závratí a víru. Celoživotní bádání, ludus scientiae, zahrnuje podle Dumézila vlastnosti všech čtyř kategorií. „Je to hra, v níž se dá snadno prohrát, pokud trváte na nějaké hlouposti, ale nelze v ní nikdy definitivně zvítězit.“ Zasloužilá čestba do Dumézilova díla podstupuje čtenář nejen dobrodružnou cestu vedoucí až do temného dávnověku, ale může se také naučit pokoře a tomu, co z ní vyplývá: hra neznamená lehkost, ale pouze přiznání místa, které můžeme svému studiu skutečně přisoudit – jako krásnému, ale marnému boji s majestátem smrti.

Michal Janata

MALÝ
PŘEVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOLOGIE

Symbolika
čísel III

Číslo sedmi. Význam posvátného čísla sedm (numerus perfectus) je dán zkušeností člověka, která vyrostá z pozorování přírodních jevů. Měsíční fáze jsou rozděleny do sedmi dnů. Dlouho před dalšími objevy zákonitostí pohybu planet byly měsíční fáze posvátnou mírou času, což je již vyjádřeno v Žalmu 104 (v. 19): „Ty jsi učinil měsíc k měření času...“ Sedm je také planet, sedm barev spektra duhy a sedm tónů tonové stupnice. V řadě starověkých civilizací žila představa o „sedmi nebi“, na což poukazovalo sedm stupňů starobabylonských zikkuratů. Ve staroindických a védských mýtech se hovoří o sedmi skupinách bohů, které vytváří „božský dvůr“ třem hlavním bohům. Též u Řeků měla sedmička zvláštní význam. Sedm hlav měla obávaná hydra. V hebrejštině slovo „sedm“ a „naplnění“ má stejný jazykový základ. K „naplnění“ Božího zámeru stvoření došlo v sedmi dnech. Prorok Zachariáš (4,10) vyjadřuje vševědomost Boží zmloukou o sedmi očích Hospodinových. Izaiáš (30,26) prorokuje, že „na konci věků“ bude slunce svítit sedmkrát intenzivněji. V Žalmu 119 je zdůrazněno, že se máme k Hospodinu modlit sedmkrát za den, což naplňovali Židé a přešlo to i do řádových regulí. Známým symbolem judaismu je sedmimenný svícen, tzv. menorah, který zdobil jeruzalémský chrám. Sedm je stupňů ke chrámu (Ez 40,22) a také sloupů v chrámu Moudrosti (Př 9,1). Ke svěcení oltáře patří sedmkrát opakování usmířovacího rituálu, kterým se stal oltář posvátným.

Sedmička jako posvátné číslo je mnohokrát připomenuta i v Novém zákoně. V modlitbě Otčenáš (Mt 6,9-14) Kristus přikázal svým učed-

níkům přednést Hospodinu sedm prosb. Podle Bedy Ctihodného (In Luc., CC-SL 120, str. 227) a Honoriana z Autun (Spec. Eccl., PL 172,821-822) tři prosby poukazují na věčnost, zbylé čtyři prosby na věci pozemské. Honorius dále píše o tom, že triáda prosb v modlitbě Otčenáš poukazuje na vita contemplativa, tetráda pak na vita activa. Duchovní a tělesná bytostnost člověka byly vyjadřovány číslem sedm,

z toho tělesné bytí odpovídá čtyřem elementům (qualitates materiae), zatímco duchovní souvisí se třemi nástroji božské lásky: srdcem (cor), duší (anima) a ctnostmi (virtus). Podle evangelisty Marka (8,5-8) rozmnožil Kristus sedm košíků ryb a sedm košíků chleba. Symbolika sedmičky jako posvátného čísla je mnohokrát připomenuta ve Zjevení sv. Jana. Sedm bylo duchů u trůnu Božího, stejně jako početí na knize Be-

ránkové (znamení plnosti), který jako znamení Boží všemohoucnosti a vševědomosti měl na hlavě sedm rohů a sedm očí. Podle Bedy Ctihodného (Apoc., PL 93,146) pečeti na knize Beránkové poukazují na epochy posvátné historie, která se odehrává po Kristu. Podle tradice odhalil Bůh tajemství posvátné sedmičky, když sedmý den odpočíval, neboť tak chtěl učinit předobraz „věčného šabbatu“. Podle sv. Augustina (De civ. Dei XI, 31, CC-SL 48, str. 351) „plnost“ člověka lze vyjádřit číslem sedmi, čtyřka symbolizuje tělesnou stránku člověka, trojka jeho duši hledající Boha. Sv. Řehoř Veliký (Moral., PL 76,517) a Beda Ctihodný (Sam., CC-SL 119, str. 109) vidí v sedmičce součet pravé víry (3) opírající se o tři teologické ctnosti a správného konání (4), orientovaného na čtyři kardinální ctnosti nebo podle Honoriana z Autun (Spec. Eccl., PL 172,939) na čtyři evangelia.

Poměrně častým námětem od přelomu 12. a 13. století bylo Sedm bolestí Panny Marie (Obězání Krista, Útek do Egypta, Dvanáctiletý Ježíš káže v synagoze, Nesení kříže, Ukřižování, Snímání z kříže, Uložení do hrobu). Vzácněji pak bylo od 13. století, zejména v servitském řádu, zobrazováno Sedm radostí Panny Marie (Zvěstování, Navštívení Panny Marie, Narození Krista, Klanění tří králů, Obětování v chrámě a setkání se Simeonem, Shledání s dvanáctiletým Kristem, Korunování Panny Marie, či ještě vzácněji Sedm bolestí a radostí sv. Josefa (např. na nástěnných malbách M. Willmanna v kostele sv. Josefa ve slezském Krzeszově). Sedm holubice symbolizuje Sedm darů Ducha svatého (dar moudrosti, rozumnosti, rady, síly, poznání, bázně před Hospodinem, zbožnosti), jak o nich hovoří prorok Izaiáš (Iz 11,2) Didaktický význam s moralistickým podtextem mělo zobrazení Sedmi skutků milosrdenství (Mrtvé pohřbívat, vězně těšit, nahé odívat, nemocné uzdravovat, chudé živit, pečovat o poutníky, nemocné navštěvovat a Sedmí hříchu (lenost, hněv,

závist, obžerství, smilstvo, lakomství a pycha). Nástěnnou malbu z doby kolem roku 1390, s oběma náměty, nalezneme v kostele sv. Jakuba v Levoči. Patrně od 14. století bylo zobrazováno Sedm svátostí (křest, eucharistie, biřmování, svátost smíření – zpověď, poslední pomazání, manželství, kněžství, nástěnná malba v kostele Všech svátých ve Zlíně). Marianus Capella (De nuptiis Mercurii et Philologiae cap. 128) v 5. století hovoří poprvé o Sedmi svobodných uměních (lat. septem artes liberales), které byly děleny do dvou skupin – trivie: gramatika, dialektika, retorika a kvadrivia: geometrie, aritmetika, astronomie, musika. Prudentius ve své alegorické básni Psychomachia popisuje symbolický boj personifikovaných ctností a nectností. Na základě tohoto a dalších spisů se ve středověku vytvořil kánon Sedmi ctností a nectností, tři tzv. teologických (I Kor 13,13): Víra (Fides) – Nevěra (Infidelitas) a Modloslužebnictví (Idololatria), Naděje (Spes) – Zoufalství (Desperatio), Láska (Caritas) – Závist (Invidia) a Lakota (Avaritia), a tzv. kardinálních: Spravedlnost (Iustitia) – Nespravedlnost (Iniustitia), Obezřetnost (Prudentia) či také Moudrost (Sapientia) – Insipientia (Nemoudrost), Statečnost (Fortitudo) – Strach (Timor), Umírněnost (Temperantia) či také Zdrženlivost (Sobrietas) – Necudnost (Luxuria). K nim se ještě někdy přidružovala Čistota (Castitas) – Zádostivost (Libido), Dobrota (Bonitas, Benignitas) – Závist (Invidia), Trpělivost (Patientia) – Zlost (Ira), Chudoba (Paupertas), Mírnost (Mansuetudo) – Vychloubácnost a Zpupnost (Insolentia), Poslušnost (Obedientia) a Milosrdenství (Misericordia) – Nesnášenlivost (Intolerantia), Vytvářlost (Perseverantia) – Nestállost (Inconstantia). K dalším nectnostem patří Pycha (Superbia), Lenost (Acedia), Nesvornost (Discordia), Nestřídmost (Gula), Zbáblost (Ignavia), Pošetilost (Stultitia), Marnivost (Vanitas).

Jan Royt

Filozofie jako královna sedmi svobodných umění

Náboženský fanatik, nebo reformátor? Vzhledem k tomu, že se často mluví o jeho možném blahověčení a že od jeho smrti letos uplyne 500 let, je dobré podívat se na život tohoto muže ve světle nejnovějších bádání.

Jeroným (Girolamo) Savonarola se narodil 21. září 1452 v měšťanské rodině v Padově. Na jeho výchovu měl vliv děd Michele, který byl uznávanou autoritou v oblasti medicíny. Na příání rodičů měl jít Girolamo v dědových stopách. Studoval na místní univerzitě nejprve artistickou fakultu, potom medicínu. Avšak v době zrání ho více než lékařské spisy přitahovalo Písmo sv., filozofie a zejména učení Tomáše Akvinského.

Jaký byl Savonarola kolem dvacátého roku života? Tento citlivý a uzavřený mladík měl jen málo přátel. Před radovánkami vrstevníků dával přednost knihám. Miloval přírodu a hudbu, sám hrál dobře na loutnu. Ovlivněn Dantem skládal básně. Někdy v r. 1472 poznal půvabnou Laodamii, nemanželskou dceru knížete Roberta Sirozziho. Vášně se do ní zamiloval, ale když jí vyjádřil lásku a nabídl sňatek, byl stroze odmítnut. Měla snad tato událost určující význam pro jeho další život? To by bylo příliš zjednodušující.

Zranění ve svých citech nesl jistě těžce. Jeho básně z té doby nám však ukazují ještě něco jiného: velmi kritické vnímání společnosti i církve. Čteba Bible, zejména starozákonních proroků, v něm probouzela nekonformní idealismus, což potvrzují např. verše jeho básně *De ruina mundi* z r. 1472: „*Studujte filozofii a krásné umění. Jste snilkem. Žijete čistě a ctně? Považují vás za hlupáka. Jste zbožný? Mají vás za nečestného. Spolehněte se na Boha? Pak jste jen prostáčkem. Kdo náte skutky lásky? Jste zženštilý.*“

Shon po bohatství a radovánkách, volné mravy, touha po zářiacím místě víry – taková byla společnost i zesvětlilá církev. Pod dojmem kázání v kostele v dubnu 1475 Girolamo tajně opustil dům rodičů a odešel do dominikánského kláštera v Bologni. Po několika dnech poslal domů dopis, v němž vysvětloval důvody svého vstupu do řádu bratří kazatelů: „*Bůh vám dal syna a uznal ho za hodna stát se jeho bojovníkem. Nemyslete si, že je to velká milost mít syna, který je rytířem Ježíše Krista?*“ Ještě netuší pravdu těchto slov...

Girolamo se stal dominikánem, tedy i kazatelem, obháječem víry a učitelem katolické nauky. Řád, který měl v programu „ustavičné studium pravdy“, ho na to důkladně připravil. V Bologni absolvoval Savonarola noviciát a základní studia filozofie, teologie a biblické exegeze. Vedl důsledný a přísný řeholní život. Po slavné profesi a kněžském svěcení se r. 1479 vrátil do rodného města, aby zde dále studoval na univerzitě až do r. 1482, kdy byl poslán do kláštera sv. Marka ve Florencii.

Jeho první kazatelská vystoupení nebyla úspěšná. Nikdy neužíval obraty a metafory proslulých renesančních kazatelů. Suchý a strohý přednes zaujal jen pár posluchačů. Proto byl poslán do různých měst v Lombardii na zkoušku. V té době se v něm udála další důležitá změna. Podle jeho vlastních slov objevil na základě vnuknutí své poslání – novodobého proroka.

V červenci 1489 se vrátil do Florencie, aby zde v klášteře konal službu lektora noviců. Jeho hluboké biblické výklady záhy přitáhly i starší řeholníky a později i zástupy věřících. Savonarola aplikoval proroctví biblických autorů na poměry své doby. Od srpna 1490 kázal pravidelně. Jeho emotivní promluvy měly takový úspěch, že klášterní kostel sv. Marka už nestačil náporu posluchačů. V r. 1491 Savonarola vystoupil poprvé na kazatelnu florentského dómu.

Že se z drobného mnicha, donedávna řečnický nepřítel světa, stal muž promlouvající k srdci zástupů, to nezpůsobila jen proroctví zkázy, ale hluboký osobní vztah k biblickým pravdám. I za všedních dnů se pod kazatelnou těsnily tisíce lidí, kteří podle jednoho z nich ještě nikdy neslyšeli mluvit někoho s takovým zápalom ducha, jasností myšlenek a mystickou hloubkou. Savonarola mluvil o blízkých pohromách, které přijdou na Itálii a na celou církev. Záchranu před nimi a před věčným zavržením viděl ve změně života a v návratu k evangeliu.

S prudkou kritikou se obracel k zesvětlilým služebníků církve: „*O přelsti! O pilíře církve! Pohleďte na tohoto kněze, jak kolísavě kráčí s krásným účesem, s peněženkou ve váčku a navoněný. Jděte do jeho domu a najdete tam stoly prokládané se pod tíhou stráž-*

SAVONAROLA

– REBEL, NEBO SVĚTEC?

bra, pokoje zdobené koberci, záclonami, poduškami. Mají tam tolik psů, koní a sluhů. Myslete, že tihle krásní pánové vám otevrou dům Boží? Volal po očistě a mravní obrodě celé církve. Odsuzoval i sociální bezpráví páchané na chudých a bezbranných. Girolamův hlas vyjadřoval jejich nevyslovené tužby. Kázání měla pozoruhodný účinek: ženy odkládaly ozdoby, lichváři vraceli nečistě získané peníze, lidé se modlili a postili. Celé město bylo naplněno novým duchem.

V r. 1491 byl Savonarola zvolen převorem kláštera sv. Marka. Mohl tak uskutečnit požadované reformy nejprve ve svém řádovém domě. Prodal majetek kláštera a přiměl mnichy, aby nežili z almužny, ale z práce vlastních rukou. Stále zdůrazňoval, že posláním dominikána je kázat, a vedl k tomu spolubratry. Soustředil se na obnovu studia a života modlitby a stanovil přísné zvyky: mlčení, skromné vybavení cel, chudý oděv. Sám šel příkladem. Společenství mnichů u sv. Marka přitahovalo. Přibývalo řeholních povolání, a také další kláštery se připojily k reformám. Z Říma dovolili Savonarolovi spojit tyto kláštery v reformní kongregaci a stanout v jejím čele.

Přelom nastal roku 1494. Tehdy z Francie vytáhl v čele dosud nevídané armády Karel VIII., aby uplatnil dědičný nárok na neapolské království. Lidé v tom viděli naplnění Savonarolových předpovědí a ještě těsněji se přimkli k charismatickému kazateli. Sám Girolamo spatřoval v Karlovi nástroj trestající ruky Boží, dokonce toho, který má reformovat církev. Když se nevytrázný a pchlivý Pietro Medici, nekorunovaný vládce Florencie, postupně ponížil před přicházející armádou, byl občany v nekravém puči svržen a vyhnán z města. Florentská vláda pak vyslala ke králi poselstvo, aby jej ujistila o přátelství. Savonarola krále oslovil jako prorok Božího vyvoleného. Jeho slova se však u Karla VIII., který měl v Itálii jiné zájmy, minula účinkem.

Odhodem Medicejských a vpádem Francouzů se Florencie ocitla v nové situaci. Bylo

Savonarolův portrét od fr. Bartolomea della Porta

nutno vybudovat nový politický systém republiky, odstranit ekonomické potíže a zabývat se i sociálními problémy, chudobou, nezaměstnaností a všeobecným zadlužením. Vlivný Savonarola nemohl zůstat nepřizván. Navrhl uspořádat sbírky pro chudé, dát každému práci a odpustit části dluhů. Postavil se za nový republikánský systém volených orgánů podle benátského vzoru, avšak s jediným rozdílem: na místě, které v Benátkách zaujímal dóce, měl stanout někdo jiný – samotný Kristus. Florencie se měla stát místem Božího království! „*Ježíš Kristus, král Florencie*“ – toto heslo vyjadřovalo vzdušný náboženský nadšení města. Zasáhlo hlavně děti a mládež. Některé projevy, např. hromadné pálení „světských mamotů“, nabývaly rázu až extremistického.

V letech 1495–97 měl Savonarola ve Florencii rozhodující slovo. Vláda republiky takřka náboženská mu byla oporou. Prosadil také řadu tvrdých opatření. Nařídil přísné dodržování nedělního klidu, dal zavřít hostince a nevěstince a lehké ženy vyhnat z města. Hazard-

ní hry, zbytečné zábavy a tance byly zakázány. Od žen Savonarola žádal, aby užívaly co nejméně ozdob. Mládež se měla místo zábavy věnovat užitečné práci. Nároky to byly přílišné. Netřeba zdůrazňovat, že řady nepřátel, toužících po starých pořádkách, se množily. Právě jim se podařilo najít slabinu florentského kazatele.

Tou byla jeho profrancouzská orientace. V březnu 1495 totiž vznikla široká protifrancouzská koalice, k níž patřil i papež Alexandr VI. Ten měl v Itálii vlastní mocenské ambice a pro svůj nevázaný život byl častým terčem Savonarolovy kritiky. Papež pochopil, že klíčem k získání Florencie je překonání odporu tohoto mnicha. Girolamo však stále viděl v Karlu VIII. „*nástroj Boží*“. I přes hrozbu politické izolace, války a hospodářských problémů nabádal florentskou vládu k věrnosti Francii.

Když papeži nevyšla nabídka kardinálského klobouku, vsadil podle rad Savonarolových nepřátel na ostrou konfrontaci. Již v r. 1495 mu zakázal kázat. Florentská vláda však dosáhla zrušení zákazu. Koncem r. 1496 se pokusil omezit Savonarolův vliv zrušením reformní řádové kongregace, ale ani to se nezdařilo. Nakonec Savonarolu exkomunikoval svými breve z 12. a 13. května 1497 kvůli údajné neposlušnosti. Exkomunikace však nebyla ve Florencii přijata a sám Girolamo na ni reagoval několika spisy, v nichž na základě teologických argumentů odmítl její platnost.

V druhé polovině roku usilovala o zrušení exkomunikace přímo u Alexandra VI., ten ji však podminil vstupem Florencie do protifrancouzské Ligy. Po měsících namáhavého čekání se Savonarola rozhodl exkomunikaci ignorovat a o Vánocích 1497 sloužil opět u sv. Marka mši a v únoru příštího roku již kázal. Situace se zostřila. Hospodářských problémů přibývalo a Florencie se ocitla v politické izolaci. V nové vládě z března 1498 již měli většinu Savonarolovi nepřátelé. Pod hrozbou papežova interdiktu mu promluvy zakázali. Napětí vyvrcholilo 8. dubna přepadením kláštera sv. Marka a zatčením převora a jeho dvou spolupracovníků. Následovalo věznění, výslechy a mučení. Uproštěný utrpěl tak Savonarola ještě jednou zaznívšímu hlasu v krásném komentáři k 51. žalmu, plném důvěry v Boha.

Po inscenovaném procesu, kdy byl rozsudek smrti předem znám, byl Savonarola se svými spolubratry Dominikem a Silvestrem 23. května 1498 oběšen na náměstí před vládním palácem, jejich těla spálena a popel vysypán do řeky Arno. Když biskup z Vaisonu Savonarolu před popravou vylučoval z církve slovy „*Odděluji tě od církve bojující a vítězné,*“ nezlečený mnich jej ihned opravil: „*Od bojující – ať se stane, ale od církve, vítězné – ne! To není v tvé moci!*“

Radim T. Černošák, OP

Dramatický život českého politika

Jana ŠETŘILOVÁ: Alois Rašín – dramatický život. Argo, Praha 1997.

Naše současná politická krize a předvolební aféry stále naléhavěji poukazují na nedostatek skutečných politických osobností, s nimiž by se mohli občané u nás identifikovat. Není divu, že se pro vzory musíme vracet do minulosti a nejlépe do „*zlatoého věku*“ československé demokracie – první republiky. Mezi těmi, kdo se často stavějí na piedestal, je i jeden z nejznámějších hospodářských odborníků Alois Rašín. Ironií osudu se mu ale tohoto postavení dostalo pro jeho násilnou smrt. Kolem Rašína se tak vytvořila aureola mučedníka a jeho postava se stala vděčným námětem pro vytváření mýtů. Jeho osoba dokonce krátce před rokem 1989 inspirovala Václava Havla k napsání divadelní hry. Rašín se stal i modlou mnoha liberálních ekonomů. Po celou dobu však chyběla solidní monografie, která by dokázala představit Rašína bez legend.

Autorka nás v deseti kapitolách provádí chronologicky jeho životem a politickou činností, přičemž největší pozornost věnuje posledním deseti letům jeho působení.

Již z prvních stránek je patrné, že sadičky Rašína obdařily výjimečně dramatickým osudem. Poprvé na sebe totiž upozornil jako student svým odsouzením pro účast v tzv. spiknutí

Omladiny v 90. letech minulého století. Prostředí vězeňské cely pak okusil ještě jednou, tentokrát za světové války. Tehdy mu dokonce hrozila šibenice. Štěstěna však stála na jeho straně. Těsně před popravou zemřel císař František Josef I. a jeho nástupce Karel chtěl ukázat přívětivější tvář a Rašína s dalšími odsouzenými politiky amnestoval. V protirakouské činnosti však pokračoval i nadále. Při vyhlášení samostatného státu v roce 1918 je právem oslavován jako jeden z hlavních iniciátorů – „*mužů 28. října*“. Ve službách republiky dostal jeden z nejhrošších postů, který mohl na politiku ve válkou rozvrácené zemi čekat – ministerstvo financí. Právě tehdy však vystoupily do popředí jeho kladné povahové rysy: rozhodnost, pracovitost a odvaha činit nepopulární rozhodnutí. Díky nim se mu podařilo hospodářskou situaci stabilizovat. K jeho husarským kouskům nepochybně patříbleskové zavedení československé měny, které přispělo k oživení ekonomiky. Na ministerstvu působil ovšem pouhých osm měsíců. Přestože odhodl jistě nebyl jednoduchý, dokázal si zachovat noblesu i v opozici. Získal si respekt i prezidenta Masaryka, který s ním konzultoval hospodářské otázky.

Vedle životních osudů publikace zdařile zachycuje i způsob fungování mocenských mechanismů první republiky. V této souvislosti je snad nejznámější Rašínovo působení v tzv. Pěťce, v níž klíčové politické osobnosti rozhodovaly o neaktuálnějších otázkách. Tehdejší politická elita se spolu musela učit vycházet a hle-

dat body, které ji spojovaly. V Pěťce se totiž sešly osobnosti z nejširšího stranického spektra, od socialistů až po ryze pravicové politiky, jakým byl Rašín.

Šetřilová podává v knize vyvážený obraz jeho osobnosti a nezakrývá ani Rašínovy záporné vlastnosti. Již jeho soudčímci mu vyčítali přílišnou tvrdost a nedostatek diplomatického taktu a sociálního citění. Na druhou stranu Rašín nekázal vodu a nepil víno a byl náročný v první řadě sám k sobě. Díky rozpomnosti, s jakou byl Rašín přijímán ve společnosti, se pochopitelně objevili jak obdivovatelé, tak odpůrci. Jeden z nich, mladý anarchista, svůj postoj k Rašínovi (který se stal krátce předtím podruhé ministrem financí) vyjádřil jasně a krátce – po oslavách Nového roku 1923 ho smrtelně postřílil.

Autorka využila při psaní množství pramenového materiálu i vzpomínek ještě žijících členů rodiny. Podařilo se jí tak mimo jiné znepovazet i méně známou stránku Rašínova života spojenou s aktivní účastí v zednářské lóži. Na základě dobových dokumentů podtrhuje tajemný závoj, kterým je prvorepublikové zednářství obestřeno.

Kniha Jany Šetřilové je dvojnásob potěšným dílem: jednak vyplňuje vakuum literatury o historii první republiky, a jednak může sloužit jako možná inspirace pro budoucí české politiky. Pokud se budou chtít poučit.

Jaroslav Šebek

I koncil je maják, ne hranice

Perspektivy 3/1998 (nejen)

O výhledech sněmu a o jeho přípravě čteme často (i ve světském tisku) skeptické úvahy. Vycházejí mj. z toho, že od posledního koncilu nás dělí doba plná převratných událostí a změn: že přístup koncilních otců ke světu byl ještě v zajetí doznívajícího optimismu moderny... A že je tedy málo slibné jen studovat, studovat, studovat dokumenty (tím se případně zbavovat vlastních představ, jak se ohává Bob Fiedr v březnových Perspektivách), a pak aplikovat na naši situaci církevní nauku v jejím koncilovém provedení.

Opravdu, chtít dohnat celé zameškané půlstoletí pouhým návratem do raných šedesátých let by nebyl šťastný záměr. Neladil by s ideou hospodáře, který ze svého pokladu vynáší „nové i staré“ (Mt 13,53). Jenže by se nedal obhájit ani před pozorným studiem dokumentů koncilu. Jde totiž ne snad o Tridentický, ale právě o Druhý vatikánský koncil.

Chci tu především připomenout čl. 91 pastorální konstituce *Radost a naděje* (GS), ale poukázat i na další, pro chystaný sněm závažné souvislosti.

Gaudium et spes 91

„To, co tento posvátný sněm uvádí z pokladu církevní nauky, má pomoci všem lidem naší doby, ať v Bohu věří, nebo ho výslovně neuznávají, aby si jasně uvědomili své povolání v celé jeho plnosti a dokonaleji přizpůsobili svět vynikající důstojnosti člověka, směřovali k všelidskému a na hlubším základě postavenému bratrství a vedení láskou dávali velkoryse a společně odpověď na naléhavé požadavky našeho věku.“

Ovšem vzhledem k nesmírné rozmanitosti poměrů a kultur ve světě má tento výklad v mnoha svých částech úmyslně jen povšechný ráz: *protože podává nauku, kterou již církev přijala, přece je třeba v ní pokračovat a dále ji rozvíjet, protože pojednává ne zřídka o věcech podléhajících nepřetržitému vývoji*. Doufáme, že mnohé myšlenky, které jsme vyslovili, opírajíce se o Boží slovo a o ducha evangelia, budou moci být všem vydánou pomocí, zvláště až je věřící křesťan pod vedením svých pastýřů přizpůsobí jednotlivým národům a jejich mentalitě.“

Tak náš článek 91 zahajující krátký závěr celé konstituce. Poslední věta, tak blízká

úkolů sněmu, sice zdůrazňuje různost podmínek podle místa, ale tím nepopírá jejich proměnnost v čase, o níž hovoří zásadní věta předchozí (zvýraznění VF). Ta ukazuje jistě novou spjatost s pastorální konstitucí: otcové se tu „odvážili učinit něco zcela nového a na dosavadních koncilech zcela neobvyklého: vyjadřovat se pouze v předběžné formě“ (O. H. Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, Praha 1996, str. 305. Viz též poznámku pod čarou přímo v GS, v českém vydání z r. 1995 na str. 183.)

Jiné neméně zásadní novum spočívá jak známo v tom, že konstituci GS se ekumenický koncil po prvé výslovně obrací k otázkám světa, ne pouze k otázkám církve. Pro formaci novověkého katolicismu je právě kontrast *Tridentinum* vs. *Vaticanium secundum* příznačný. Poslední koncil obrátil věřících jak dovnitř, tak navenek. Oba tyto směry mají proto své místo i ve sněmu a v jeho přípravě.

Nova et vetera

Pro příklady dnes naléhavých otázek, jež v době koncilu ještě nebyly vyhraněné nebo se ještě nevynořily, nemusíme chodit daleko. Připomeňme jen pastýřský list našich biskupů k romské otázce: světový i náš problém toxikomanie a soudobé zásadní problematizování rodiny. K otázce menšin je v GS jen obecná zmínka v čl. 73. O drogách přinesly Perspektivy 1/98 výtah z nedávného projevu Jana Pavla II.; jeho zmínku o podnětech Svatého stolce na tomto poli lze doplnit odkazem na zásadní i příležitostné papežovy projevy z let 1984, 1986, 1989, 1990 i 1991 a na stanovisko Papežské rady pro rodinu z února 1997 (viz Oss. Romano 44/97); jde tedy typicky o problém pokoncilní éry. – Starší kořeny, ale rovněž teprve nedávny světový dopad má útok na rodinu, viz Perspektivy 3/98, „Od koncilu k dnešku“.

Zvolené tři příklady (snadno dostupné čtenářům Perspektiv) jsou miniukázkou *problematiky zřetelně pokoncilní*. I ta však patří ve smyslu GS 91 do přípravy sněmu – a nutně vybočuje z pouhé pasivní recepce hotových směrnic, již se někteří obávají. Také jistě poskytuje prostor pro „vlastní představy“ věřících –

cíh – řekněme raději pro jejich poznatky, zkušenosti a podněty; rovněž tak pro názorovou pluralitu (viz GS 43).

Věřím, že s využitím důležitých aktuálních záležitostí, k nimž během přípravy dojdeme, nebude třeba vždy čekat na závěrečné schválení sněmem; pastýřský list k romské otázce nepochybně s brzkými praktickými kroky počítá. Jde tedy spíš o to, abychom nové úkoly, jak je život přináší, neoddělovali od přípravy sněmu. Aspoň v našem přístupu k ní, i když ne nutně v její organizaci.

Ale nějaký dopad aktuálních problémů na pojetí přípravy bude po mému soudu nevyhnutelný. Zásadní reflexe o současném dění, u nás i ve světě, je sotva vhodný úkol pro jednotlivé kroužky. Žádá si z povahy věci širší fórum. Doporučuje-li Jiří Hanuš v článku „Sněm české katolické církve“ (Teologický sborník 1/98, str. 93–96) ekumenickou poradou, pak zde je pro ni jedno vhodné pole. A první zvýrazněná věta v GS 91 doporučuje konzultaci ještě širší. Z katolické strany tak poučenou a seriózní, aby byla i pro naše partnery přínosem.

Sněm naší církve bude hlavně o naší církvi

Závěry koncilu se, pravda, netýkají jen poslání věřících *ad extra*, jež je význačnou doménou laiků: dříve a podstatněji mluví *ad intra*. Vždyť ze stěžejních dokumentů tu máme nejprve konstituci o církvi, o Božím zjevení a o liturgii, teprve pak přichází *Radost a naděje*; z devíti dekretů je „světský“ pouze jeden, o sdělovacích prostředcích. Vnitřní otázky naší církve budou tedy tvořit minimálně jedno ze dvou ohnisek přípravy, ale patrně hlavní těžiště závěrů sněmu. A část *ad intra* bude značně „tridentističtější“ než zvažování křesťanské odpovědnosti v dané situaci světa. S tím je třeba naplnit počítat, včetně církevně právních mezí možných výsledků sněmu.

To však neznamená, že by se otázky zveřejňování, slavení liturgie, pastorace atp. daly řešit ryze deduktivně, vyvozováním logických závěrů pro nás z nauky koncilu. Na to bychom opravdu sněm nepotřebovali. V podstatě by stačilo logické myšlení, i role Ducha svatého

by končila u koncilních otců. Ale Duch, který *vane, kde chce*, působí v celé církvi (ba i mimo ni). Koncil opustil rozdělení církve na učící – biskupy v čele s papežem – a slyšící – nás ostatní. V konstituci *Dei verbum* výslovně připisuje aktivní podíl na růstu chápání Boží pravdy věřícím vůbec, jejich přemýšlení, studiu a duchovní zkušenosti, ne pouze biskupům (čl. 8). Teologicky vzato je už příprava plenárního sněmu zásadně společným hledáním.

„Maják, ne hranice“

– tak byla kdysi označena nauka svatého Tomáše Akvinského: polemicky proti těm, kdo by ji chtěli mít za poslední slovo. Nauka koncilu, jak jsme viděli, sama sebe programově za poslední slovo neprohláší, a to ani v oblasti *ad intra*. Nové otázky neodmítá ani nebagatelizuje. Počítá s nimi. Ovšem trvá na věrnosti své Bohem dané identitě, viz DV 8 i UR 6.

To napovídá motiv majáku. Maják stojí na pevném, známém místě a slouží orientaci těch, kdo o ni stojí. Je cennou službou omylným hledajícím. Těm je ku prospěchu i ke cti „měníť svou představu“, pokud se poctivě poučí o lepším.

Jinak vzato, opustíme-li metaforu majáku: Bylo by málo chápat sněm jen jako zápas světských ideologií, prosazování důležitých představ jedné či uplatňování moci druhých; jako zápas změn s udržováním či restaurací... Dekret o ekumenismu nabízí jiný základ obnovy církve: „růst věrnosti jejímu vlastnímu poslání“ (čl. 6). To není a nepředpokládá málo.

Abych se vrátil k začátku: Nevím, je-li dobré, abychom zdůrazňovali těžkosti sněmu pro širší publiku. Ale pro nás a v kontextu církve mohou být kritické postřehy užitečné.

Václav Frei

OMLUVA A UPŘESNĚNÍ

V článku Černobílé brýle a spiklenecká teorie dějin (Perspektivy 4/98) jsem uvedl nepravdivou domněnku o autorovi kritizovaného textu Radomíra Malém. Není pravda, že musel odejít z redakce týdeníku Světlo pro své neprofesionální působení. Jak jsem byl poučen, odešel proto, že vydavatel si nemohl dovolit platit redaktoři (jiní pracovníci redakce pracují bezplatně). Toto mé pochybení mě mrzí, a pokud jsem touto úvahou zpochybnil jeho profesionální kompetenci jakožto redaktora týdeníku Světlo, prosím jeho i čtenáře, aby přijali mou omluvu.

Ve své kritice spisku Humanisté nebo satanisté jsem užil obratu, že se jeho autor „tvářil jako historik“. Nebuduž mu rozuměno jako popření autorovy historické erudice. R. Malý tento obor vystudoval a řadou prací svou profesí historika doložil. K této práci však bohužel nepatří kritizovaný spis.

Předposledním odstavcem, psaným kurzívou, jsem nemínil vyvolávat pochybnost o autorově duševním zdraví a nepřijímal, aby tomu bylo rozuměno takto. Věřím, že čtenář smysl tohoto odstavce pochopil správně: jde o demonstraci autorova postupu, tj. operování nedoloženými hypotézami. Nepatřičnost takového počínání je nyní, jak doufám, zřejmá i R. Malému, vidí-li, jaké to je, stát-li se objektem takového postupu on sám. O víc než o tento pedagogický efekt mi nešlo.

Petr Přihoda

Překážky v práci farních rad

Perspektivy 4/1998

Jsem velice vděčný, že se opět někdo z kněží hlouběji zamyslel nad činností farních rad a tento problém nenechává spát. (...) Vyjadřuji podporu tomuto hledání nových cest v zapojení věřících do života církve. Skutečně se domnívám, že je žádoucí takto zajišťovat smyslnost úlohy církve pro celou společnost, abychom takzvané nevypadli z role, pro kterou církev byla ustavena. A abychom do třetího tisíciletí nevstoupili s puncem nepotřebné relikvie. To by jistě bylo selhání všech příslušníků církve bez rozdílu, jedná-li se o laiky, kněze či biskupy. Hřivny, které jsme dostali, nesmíme pronášet. Jistěže jsou v životě církve otázky, např. v oblasti samotné věrouky, které nelze řešit demokratickou diskusí. Řada otázek však vyžaduje nejen diskusi mezi věřícími, ale i diskusi s ostatními složkami společnosti.

Karel Vojáček, Trutnov

počínání organizací v mých očích zcela disqualifikuje.

Budete-li věnovat této „organizaci“ neobvyklého typu“ další nepředpojatou pozornost, můžete se některého člena na uvedený problém zeptat. (...)

Z dopisu Vladimíra Roskovce (Praha)

Redakční poznámka:

Upřímně řečeno, tato nás nenapadlo. Obracíme tuto výhradu ze všech stran, srovnáváme s jinými realitami, jímž také přisuzujeme přívlastek „Boží“: Boží požehnání, Boží dopuštění... Ne to není totéž, zde jde o souvislost, která není lidským dílem. Boží lid? To také ne, tomu se dostalo pověření i ujištění shůry, titul je oprávněný. Co třeba Tovaryšstvo Ježíšovo? Ani zde nejde o lidskou iniciativu vydanou dodatečně za Boží, resp. Kristovu, ale o intenci, program. A co Boží bojovníci? Přihodiv, těm se nedostalo shůry ani pověření, ani ujištění. Určitě se při nejbližší příležitosti na ten problém zeptáme.

CESTA, nakladatelství
 Knihy, hudba
 Nám. Republiky 5, 614 00 Brno
 tel.: (05) 45 24 18 94
 Knihkupectví
 Rašínova 5, 602 00 Brno
 tel.: (05) 42 21 16 21

Roman Brandstaetter
STRUČNĚ A PODLE ABECEDY
 Drobné homilie, meditace a texty spolu s několika autorovými básněmi jsou úsměvné i smutné, ironické i laskavé, sentimentální v tom nejkrásnějším smyslu, ale i tvrdé s podtónem odpuštění. Brož., 112 str., 45 Kč

Pavel Kosorin
KŘESŤANSKÉ AFORISMY
 Dlouhé úspěšné a rychle rozebrané knihy aforismů, ve kterých autor všimá křesťanských temt. pravd a postojů. Brož., 116 str., 35 Kč

Leo Kuchař, SSS
VÝDÝ JSEM TO JÁ – ROZHOVORY S PÁNEM JEŽÍŠEM PŘED SVATOSTÁNEM
 Kniha objasňuje smysl a význam eucharistické úcty, předkládá nám náměty pro modlitbu před svatostánkem nebo před vystavenou Nejsvětější svátostí. Viz., 608 str., 135 Kč

Anthony de Mello, SJ
CESTA K LÁŠCE
 Autor nás vyřívá a posílá naši odvahu k nenávidnému pocitu, k učením pravdy, k našemu zásadnímu obrácení. Brož., 164 str., 55 Kč

Opus Dei je Dílo Boží

(Perspektivy 4/1998)

(...) stránka věnovaná Opus Dei mě přiměla, abych vyjádřil svou zásadní výhradu, která se týká názvu této organizace. V použití Božího jména totiž spatřuji velkou opovržlivost, ba přímo skutek proti druhému přikázání. To zakazuje zneužívání Božího jména (Ex 20, 7), primárně k magickým účelům, obecně k jakémukoli manipulaci. (V křesťanském chápání je slovo Bůh s velkým B nepochybně i „božím jménem“.) Když někdo prohlásí své dílo, byl sebelepe míněn, za Boží, automaticky tím staví všechny kritiky a nesouhlasitele do pozice Božích odpůrců. Nečeká, až se Bůh k tomuto dílu svým požehnáním přizná, ale staví Boha před hotovou věc. Zakládá se Božím jménem – je to magie, nebo ne? Takového

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr,
 Petr Kolář, SJ, Petr Přihoda, Václav Frei,
 Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel,
 Zdeněk Jančařík, SDB, Miloš Doležal,
 Tomáš Machula, Jaroslav Šebek

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady
 tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepec-kém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platněská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!